

13

ԱՔԼՈՐ ԵՂԲԱՅՐ

V. H. ANANIAN
476 MT. AUBURN ST.
WATERTOWN 72, MASS.

Կ. Դաչյ 1924

493

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՊԻՄԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

ԱՔԼՈՐ ԵՂԲԱՅՐ

ԿԱՄ

ՄԱՆԿԱՆ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԲԱՐՈՅԱՎԷՊ

ԱՌԱՇԱՆԻՑ ԻՄԱՍԵՒՐԳ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՄՈՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՏՊԱԳՐ. ԿԻԹԷՄՊԵՐԿ

Կ. ՄԱԳԱՍՅԱՆ ԵՒ ԸՅԿ.

Կ. ՊՈԼԻՍ

1924

ԳԻՆ 40 ՂՐՇ.

Memo of Telephone Numbers

NAMES	NUMBERS	NAMES	NUMBERS
DOCTOR		DRUGGIST	
FIRE DEPARTMENT		POLICE	

ARTISTIC CALENDARS

85
4-98

193

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՊԵՄԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

ԱՔԼՈՐ ԵՂԲԱՅՐ

ԿԱՄ

ՄԱՆԿԱՆ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԲԱՐՈՅԱՎԷՊ

ԱՌԱՋԱԼԻՑ ԻՄԱՍՏՐԻՔ

VAHAN H. ANANYAN
WATERTOWN, MASS.
U.S.A.

VAHAN H. ANANYAN
WATERTOWN, MASS.
U.S.A.

ՏՊԱԳՐ. ԿԻԻԹԷՄՊԵՐԿ

Կ. ՄԱԳԱՍՏՅԱՆ ԵՆ ԸՅԿ.

Կ. ՊՈԼԻՍ

1924

ՊՐԵՍԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՄ
HARRY G. BERBERIAN
837 WASHINGTON ST.
BOSTON MASS.

ԱՔԼՈՐ ԵՂԲԱՅՐ

Կ. Ա. Մ

ՄԱՆԿԱՆ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՌԱՄԱԼԻՑ ԻՄԱՍՏԻՒՔ

Միտք պատմութեանս յայս իմաստ ամփոփինք քե, «Անդ երկիցին գերկիւղ, ուր ոչ իցե երկիւղ», ըստ հասարակաց առածին քե, «Ումմասրդքն քաւս պաւս եարար»:

Անցեալ ժամանակաց մէջ մարդ մը ըստ բաւականին հարուստ ըլլալով կը կարգուի և քիչ ատենէն մանչ զաւակ մը կ'ունենայ, կայտառ ու խելացի, զոր տեսնողը իր մանկութենէն կը գուշակէր թէ այս տղան մեծ ու անուանի մարդ մը պիտի ըլլայ: Այս երախայ տղեկը դժբախտ ըլլալով, երկու տարուան եղած ատեն հայրը կը մեռնի, և մայրը այրի ու ինք որք կը մնան: Այնուհետև կըսկսին տանը մէջ եղած պղնձեղէնները, բրդեղէնները և այլն ծախել, ու օր ըստ օրէ հացի ստակ ճարել: Ընթերցող, լսէ թէ կարօտութիւնը մարդուս խելքին և զլիտուն ի՞նչ կերպ փորձանքներ կը բերէ, որուն լաւ հմուտ և տեղեակ են բաղդին դառն բաժակը քամողները,

Արդ՝ այս կարօտական կենաց մէջ տանջուելով իր մայրը երկրորդ ամուսնութեան անցնելու կամք ալ չէր ըներ, քանզի առաջին պսակով մնալը առաքինութիւն կը սեպէր, և առաւել աղէկ կը համարէր սրտի մտօք և յօժարութեամբ չքաւորութեան մէջ մնալ, քան երկրորդ անգամ ամուսնանալ: Ուստի քիչ շատ իր ձեռքէն եկածը կը գործէր, գուլպայ (չորապ) կը հիւսէր և ուրիշ կանացի արհեստներ կը բանէր ու աս կերպով իր դժբախտ տղուն հացը կը ճարէր: Երբոր ազան եօթը տարեկան եղաւ, վարժապետի մը քով տուաւ որ ուսմունք ու մարդավարութիւն սովորի, զի

49553-աւ

35483-66

գիտութիւնը մայր է ամէն բարեաց, իսկ տգիտութիւն ծնող է ամենայն չարեաց. ինչպէս որ հասարակաց առածը կ'ըսէ.

Մեքեպէ կիթմէյէն ցե պիլիբ Էսկայ, մեքեպէ պլըն ֆիւլան կիթիքսեհ, եիցե մեքեպէ սիբ. մեքեպէ:

Հիմա այս տղեկը ամէն առտու անտրտունջ, սիրով և խնդութեամբ իր վարժապետին կ'երթար, և մեծ ջանքով իր ուսմանցը կը պարապէր մինչև իրիկուն. անանկ որ 16 տարեկան եղած ատենը՝ բոլոր իր աշակերտակիցները գերազանցած էր, և ոչ ոք կարող էր իր հետ վիճելու ինչևիցէ նիւթի վրայ: Այս որբուկ տղան ուսման համը այնչափ առեր էր որ՝ ուրիշ արհեստի երթալ չէր ուզեր, բայց ինչ ընէ, աղքատութիւնը զինքը յոյժ պատած ըլլալով, յակամայիս բռնադատեալ մօրկանը հետ խորհուրդ կ'ընէ որ երթայ արհեստ մը սորվի, որպէսզի իրենց օրական ապրուստը ճարելու միջոց մը ըլլայ:

Բայց որովհետեւ խեղճ տղեկը առանց ընծայ մը տալով իր երախտագիտութիւնը իր վարժապետին յայտնելու՝ չէր կրնար իր դպրոցէն հրաժարիլ, ուստի կը թախանձէր իր մօրը, որ իր վարժապետին տանելու ընծայացու բան մը տայ: Աղքատիկ մայրը սիրտը ցաւելով ըսաւ. « ո՛վ որդի, ի՛նչ ունինք որ ինչ տանիս, այս աղքատութեան բան կը դիմանա՞յ, ըստ առածին թէ, պու սրնաղա գա՞ր մը սայանը: Վարի բակը աքլոր (խօրօզ) մը կայ, եթէ կուզես նէ այն տուր վարժապետիդ: Որբուկ տղան մտածեց թէ ինչպէս տանի, քանզի նուէրը պղտիկ բան մը ըլլալուն կ'ամչնար, բայց աղքատութիւնը մտածելով՝ աղէկ սեպեց տանիլը քան դատարկածեան երթալը, ըստ առածին թէ, չօպա՛ն հրմեղանը չամ սագրըր:

Ուստի առաւօտուն կանուխ աքլորը քղանցքին (փէշ) ներքեւ պռած՝ երբ վարժապետին տունը կ'երթար, ճամբան երկու աւազակներ դէմը ելան ու տղան բռնելով կողոպտել կ'ուզէին: Երբ տեսան թէ աքլորէն զատ ուրիշ բան չունի

ձեռքը, բռնի զայն ձեռքէն առին: Տղան շատ կ'աղաչէր որ չառնեն, քանզի վարժապետիս տանելու ուրիշ բան չունիմ, կ'ըսէր, բայց ո՛վ մտիկ կ'ընէր: Գողերը զայրացան և մէկ երկու ապտակ ալ զարկին երեսին որ լռէ: Տղան հիմա յոյժը կտրած, ծեծիկ ալ կերած՝ ա՛խ ընելով ըսաւ. « չէ՛յ մարդիկ, դուք այն առածը չէ՞ք գիտեր որ կ'ըսուի:

Ալմա Յուզարանըն ահրեր, չրգար ահեստ ահեստ:

Տղան սրտի ցաւօք աւազակաց ըսաւ որ այդ աքլորը սուղի պիտի նստի, բայց մտիկ ընող չկար. հաղար խրատ մէկ ստակ, և մէկ ստակ՝ հազար վաստակ: Հիմա տղեկն դատարկածեան մնալով սկսաւ մտածել, և վարժապետին տանելու ուրիշ բան ալ չունենալով՝ խորհեցաւ որ աքլորը աւազակաց չկերցնելու համար հնար մը կը գտնէ. ուստի ինքզինքը ծածկելով հեռուէն դաղտուկ կերպով անոնց ետեւէն կ'երթար, մինչեւ որ անոնք քաղաքին բերդէն դուրս ելան: Այս քաղաքիս անունը Ունթէմ կ'ըսուէր, և տղուն անունը Թէքնամ, բայց վերջը իր գործէն Աքլոր մականուանուեցաւ: Երթալով երթալով տեսաւ տղան որ անոնք երկուքը մէկ ձորի մէջ իջան, և տղան ալ ծածուկ ետեւուն կը դիտէր: Տեսաւ որ քարայրի (մաղարա) մը առջեւ գացին ու դուռը բանալով ներս մտան, քանզի բնակարաններն ան է եղեր. ուստի դուռը գոցուածին պէս, տղան շուտ մը վազեց և գնաց ականջը դրան տալով լոկի մտիկ ըրաւ: Իմացաւ որ ներսը շատուրի ձայն կար, և աղէկ մը մտիկ ըրաւ որ այն իր ձեռքէն աքլորը առնողները միւս ընկերներուն կ'ըսէին թէ՛ այս գիշեր մինչեւ լոյս պտտելով ամենեւին բան մը չը գտանք, միայն թէ տղու մը ձեռքէն այս մէկ աքլորը խլեցինք, քիչ շատ գիշերուանս պտուղը այս տեսանք: Դրսէն տղան այս խօսքերը լսելով իմացաւ ալ որ իրենց մէջը կ'ըսէին թէ, եղբարք, մենք հիմա ի՛նչ պիտի ուտենք, այս առտու ուտելու պատրաստութիւն չտեսանք, հիմա մեր մէջէն մէկը թող քաղաք երթայ, 40 հաց և ոչ-

խար մը եփել տայ ու բերէ որ ուտենք: Աստուած ողորմած է, հարկաւ յառաջիկայ գիշեր բան մը կը հոգանք: Մէջերնուն մէկը հաճեցաւ որ երթայ և ուղածնին պատրաստէ: Տղան դուրսէն իմանալով՝ մէկ անկիւն մը պահուեցաւ: Այն մարդը ելաւ քաղաք երթալու. տղան ալ այս մարդուն ետեւէն երթալով՝ երբ մարդը քաղաքին բերդէն ներս մտաւ, տղան համարձակ սկսաւ քովն ի վեր քայել, ինչու որ գողը զայն չէր ճանչնար: Հիմա զալով փռան մը առջեւը հասան, ուսկից գողերը միշտ հաց կ'առնէին, որոնք 40 հոգի ըլլալով առտու և իրիկուն 40ական հաց կ'առնէին, և փոսպանը ստոնք կը ճանչնար, բայց գող ըլլալնին չէր գիտեր, մասնաւոր զանոնք երեւելի պալատէ մը ըլլալ կը կարծէր, ըստ առածին թէ.

Ինսանքն այանսը իչիրիսինսէ սիր:

Երկուքը մէկտեղ հացագործին առջեւը կանգնեցան: Գողը կ'ըսէր թէ ամէն օրուան պէս 40 հաց եփէ, հիմա աս տղան, որ գողին քովն ի վեր էր, կ'ըսէր, հացագործը յորդորելով թէ, աղէկ ըլլայ եփածդ, եփուն ըլլայ, խմորը ճերմակ ըլլայ, և այլն: Գողը միտքը չհասկնալով՝ անոր առ հացագործն ըրածը իրեն բարերարութիւն մը կը սեպէր, ուստի հոգ չէր ընել, և հացագործն ալ կը կարծէր թէ աս տղան ալ ի նոցանէ է: Վերջապէս գողը ժամէ մը կուգամ կ'առնեմ ըսաւ, և գնաց ոչխար մը գնեց ու խոհարարի փուռ մը տարաւ որ եփեն. իսկ աս տղան գողին քովէն ընաւ չէր զատուեր, և խոհարարին ալ առաջինին պէս կ'ստիպէր որ լաւ կարմրցնէ, իւղը չկորսնցնէ, հում չթողու, և այլն: Աս գողը դարձեալ տղուն միտքը չհիմացաւ և խոհարարն ալ հացագործին պէս զանի ի նոցանէ կը կարծէր, գողը ասոր ալ ըսաւ թէ ժամէ մը կուգամ կ'առնեմ, և գնաց: Տղան զատուեցաւ ու սկսաւ աքլորի կսկիծը մէկ մէկ հնարքներով հանել, զոր պիտի խօսիմք: Իսկ դուն տես թէ ինչպէս հընարքներ կը սորվեցնէ մարդուս միտքը, ըստ առածին թէ.

Ել ուսալը հիլեհար սըր, քիմսէ պիլմեգ Ֆեհսիմի:

Տղան գողէն առաջ փուռը գնաց ու ըսաւ, հացը եփեցաւ նէ տուր տանիմ, հացագործն ալ զայն անոնց ընկերներէն կարծած ըլլալով, հանեց հացերը տուաւ. տղան ալ հացերը առնելէն վերջը պատուիրեց որ, եթէ իմ ընկերս գայ հացերը ուզէ նէ, Աքլոր եղբայրնիդ եկաւ, առաւ ու գնաց, ըսէ: Հացագործն ալ շատ աղէկ ըսելով՝ քուեային (չէթէլէ) վրայ նշանակեց: Տղան անկէ ելաւ խոհարարին փուռը գնաց եփած ոչխարը առնելու, և անոր ալ պատուիրեց որ, ընկերս գայ ուզէ նէ, ըսէ որ Աքլոր եղբայրնիդ առաւ: Հացեր ու ոչխարը շիտակ տունը իր մօրը տարաւ ու ըսաւ, աքլորիս կսկիծը քիչ մը հանեցի, և դրացիները կանչելով՝ աղէկ մը կերան խմեցին: Հիմա տղան այսչափով գոն չըլլանով՝ գնաց ցորեկ ատեն մաղարային քովերը պահուեցաւ բանին վախճանը տեսնելու, միջոցը մէկ ժամ անցնելէն ետեւ տղան տեսաւ որ այն հացի ու մսի համար գացող գողը ձեռքը դատարկ, անձրկած, և գլուխը կախած կուգար: Հիմա տղան մտքէն սա առածը կ'ըսէր ժպտելով.

Մրգսարսըգաւ մրգսարընը պիլիսիւմեհ, Կոփուգի գաֆրան կիյսիւմեհ սիր:

Գողը մաղարան մտաւ, դուռը գոցեց, Տղան իսկոյն վազեց, գլուխը դրան դրած, ներսը ինչ խօսելնին մտիկ կ'ընէր: Ընկերները գողին կը հարցնէին թէ ո՞ւր են հացերն ու ոչխարը, ան ալ ըսաւ. հէ՛յ, եղբարք, չեմ գիտեր ինչպէս եղաւ մէկ տղայ մը, ուր գացի քովէս չգատուեցաւ, ամէն բանիս տեղեակ եղաւ, ետքը զատուեցաւ, գնաց, վերջը երբ դարձայ, հացերն ու ոչխարը առնելու հացագործը և փռապանը պատասխան տուին թէ Աքլոր եղբայրնիդ եկաւ, առաւ տարաւ: Հիմա մեր մէջը Աքլոր անունով ո՞վ կայ, չեմ գիտեր: Մենք 40 հոգի ենք, քառասունս ալ մէկզմէկ գիտենք, ուստի Աքլորն ո՞վ է չեմ գիտեր: Այս խօսքը որ աքլոր գողցող ընկերները լսեցին, հասկցան թէ այն տղուն բանն է, և իրարու ըսին թէ իրաւի ինչպէս որ տղան մեզի

ըսաւ թէ գինը ձեզի շատի կը նստի, գործով ալ յայտնեց. և աս ալ կ'ըսէին թէ Աստուծոյ փառք, մենք 40 հոգի ենք. մեզի ծառայ մը առնել պէտք է որ մեզի կերակուր պատարասէ: Այս խօսքերը տղան դուրսէն լսելով՝ շուտ մը վազեց, տուն գնաց, իր կերպարանքը փոխեց, ու իր մօրը ըսաւ որ զինքը տանի էսիր Փաղարը ծախէ իբրեւ գերի, բայց կ'ըսէր ալ որ, որու որ ըսեմ նէ, զիս անոր պիտի ծախես, և ոչ ուրիշի: Մայրը՝ գութը չտանելով, և ատ գործը՝ իմ գործս չէ ըսելով, սիրաը կը կտրտէր տղուն վրայ, թէ ինչպէս տանի և իբրեւ գերի ծախէ, բայց ինչ օգուտ, տղան սաստիկ մը թախանձէր ըսելով թէ մայրիկ, մի՛ վախանար, ինծի բան մը չըլլար, ես զիս շուտով կ'ազատեմ գնողին ձեռքէն, միայն թէ դուն գիս ծախէ, հոգ մի ընել: Խեղճուկ մայրն ալ չղիմանալով տղուն աղաչանքին, աչքը արտասուօք լեցուած կուլար, ինչպէս որ մայրերուն գութը յայտնի է. թէպէտ ուրիշներ ալ այսպիսի խեղճ տեսարանի մը վրայ կը գրան, բայց ոչ մայրերուն չափ, ըստ առածին թէ:

Աղլարաւ անամ աղլար, գուսուրու եալան աղլար:

Հիմա գթալիւր մայրիկը՝ իր խեղճ տղեկը առջեւը ձգած տարաւ էսիր Փաղարը ծախելու, երբ հոն հասաւ, իւրաքանչիւր ոք սկսաւ մէյ մէկ գին դնել տղուն, մինչեւ որ այն քառասունից մէջէն երեք հոգի եկան գերի մը գնելու: Տղան մօրը զրդեց թէ զիս ասոնց ծախէ որչափ որ գինը քիչ ըլլայ: Եկան գողերը, եօթը քէսէի գինը կտրեցին և բենճիկը առին ու տղան տարին մաղարան, ուստի մայրը տղան ստըկի փոխարկելով, և տղան իր ազատութիւնը գերութեան վաճառելով, իւրաքանչիւր ոք իր տեղը դարձաւ: Տղան ամէն ջանքով անոնց ծառայութիւն կ'ընէր, առանց ճանչցուելու թէ ո՛վ է: Երբ գիշեր եղաւ, իրենց սովորութեան համեմատ ելան 39ը մէկտեղ գողութեան գացին, միայն մէկ հոգի մը իրենցմէ հոն թողուցին, որ տղուն հետ պա-

հապան ըլլայ: Երբ անոնք երթալով՝ ասոնք առանձին մընացին, տղան տեսաւ որ մաղարաին մէջ ձեղունէն կախուած երկաթէ կեռ մը կայ, պահապան կեցողին հարցուց թէ, տէր իմ, այս ինչ կէռ է որ հոս կախէր էք. պահապանը պատասխանեց թէ, երբ որ լեռներէն հարուստ մարդ մը բռնենքնէ, հոս կը բերենք և այս չէնկէլը կոկորդը (պողաղ) կանցնենք և այսպէս չարաչար կը սպաննենք, ու ունեցածը մենք կը ժառանգենք: Տղան հարցուց թէ այս բանը իմ խելքիս դէմ է, ինչպէս կ'ընէք, այս կեռը վերն է, ինտոր կ'ըլլայ որ մարդուն վիղը հոն կը հասնի. պահապանը ըսաւ, ոտքին տակ աթոռ մը կը դնենք. տղան ըսաւ, ատի դժուար և անհասկնալի խօսք է, գործքով ցոյց տայիք որ տեսնէի և իմանայի, քանզի առած է կ'ըսուի:

Լամ իլե փիլավ բիսու, օհնիզ ֆսար եաղ պէնսէն:

Բարկայաւ տնայանը ըսելով թէ աս ինչ խօսք չհասկցող տղայ ես. անա ասանկ կ'ընենք ըսելով՝ աթոռը ոտքին տակ առաւ ու կէռը կոկորդին դպցուց ու կ'ըսէր. անա տե՛ս, ո՛վ անմիտ, այսպէս կ'ըլլայ: Այս խօսքը որ կ'ըսէր տղան յանկարծ աթոռը ոտքին տակէն քաշածին պէս, մէկէն ի մէկ չէնկէլը պողաղը անցաւ ու կախուեցաւ մնաց մահուան մօտ: Տղան անմիջապէս խել մը ստակ մաղարայէն ժողուեց ու պատին վրայ ալ գրեց որ այս գործը Աքլոր եղբայրը ըրաւ, տեսէք ձեր գլխուն ինչե՛ր պիտի բերէ: Ու գիշերանց արտօրանօք դուքս ելաւ և գնաց մօրը պատմեց ըրածները, նաեւ մօրը կըսէր ալ թէ, մայրիկ աս իմ ըրածս մեղք կամ մարդասպանութիւն չի կարծես. քանզի կ'ըսուի թէ,

Տիմսիզին հագգրնսան, իմանսրզ կիլի:

Գողերը երբ ետ դարձան, տեսան որ մաղարային մէջ չէնկէլէն մէկը կախուած կը տքայ, մէկէն վար առին տեսան որ պահապան դրած ընկերնին է. և գիշերն ալ լուսնալու մօտ էր: Տղան ալ եւրօպացի բժիշկի կերպարանք մտած շուկաները կը պտտէր, նոյն միջոցին գողերէն մէկ քանին ալ

շուկան եկած բժիշկ մը փնտռէին: Այս ամէնը կ'ըլլար որ արդարութեան վճիռը հատուցուի, ըստ առածին թէ:

Հէր քես քսէր քեցիքնէ, կիքնէ քեցիքնէ:

կամ թէ, իբրև պուլմա: Նոյն գողերը այս բժիշկ տղուն պատահելով կ'աղաչէին ըսելով թէ, հասիր, քեզի մինջեւ 15,000 դահեկան կուտանք, եթէ մեր հիւանդը առողջացնես շուտով: Շատ ազէկ ըսաւ տղան, անոր առողջանալը ինձմէ գիտցէք, շուտով հիմայ բաղնիք բերէք: Անոնք ալ շուտ մը գացին, առին բերին՝ ամէնքն ալ մեկտեղ ըլլալով, բժիշկ տղան բաղնիքը մտածին պէս հրաման ըրաւ որ ամէնքն ալ հանուին և ներս մտնեն, ու ինքն ալ ներս մտնելով 39ը ընկերները մէկ սենեակի մէջ դրաւ ու պատուիրեց որ մինչեւ մէկ ժամ կենան և ետքը երթան հիւանդ ընկերին քով և ողջացած գտնելով տանին, (քանզի ինք հիւանդը ունէր սենեակի մը մէջ դրաւ, որ դեղը ապէն վերջը պիտի երթար, ու յետոյ իւրենց քովը պիտի գար): Բոլոր ընկերները հաճեցան և բաղնիքին մէկ սենեակը մտան ու կեցան: Կեղծեալ բժիշկը ածելին ձնքը առած առանձին ներս մտաւ ու դբանը դնչակ մը կախել սուաւ, ածելին ձեռքը առաւ և հիւանդին պատուած ծակը անանկ մեծցուց որ հոգին հանգիստ հանգիստ ելլէ անկէ: Անմիջապէս մահը ինդալով այն ծակէն ներս մտաւ և սատկեցուց չարը: Տղան դարձեալ նոյն տեղը պատին վրայ գրեց թէ, այս գործը Աբլոր եղբայրը ըրաւ, սեւեք դեռ ինչեր պիտի գործէ, և դուրս ելլելով բաղնիքանին ըսաւ որ բոլոր հագուստները ժողուէ և իրեն տայ, որ սանի թիւթաի տայ. ան ալ ժողուեց ու բռնակիրին տուաւ որ բժիշկին տունը տանի: Տղան նորէն դուրսը պատին վրայ գրեց թէ, այս ձեռք հանդերձները կողոպտողն ալ Աբլոր եղբայրն է, սեւեք այլես ինչեր պիտի ընէ, ու ինքն ալ ելաւ բռնակիրին հետ տուն գնաց: (Կը նայիս ո՞վ ընթերցող, ի՞նչ հնարք կը բանեցնէ) ըստ առածին թէ՝ եր օլ սէ պաւ եար: Գողերը մէկ ժամ սպասելէ ետք իրենց հիւանդ ընկերով քով գացին տեսան որ արիւնը գետինը տա-

րածուեր ու ինք ալ հոգին փչեր մեռեր էր: Զարմացան մնացին որ բժիշկը ինչպէս հիւանդը այս վիճակին հասցուցեր էր. մէյ մըն ալ պատին վրայ գրուած տեսան որ, այս գործը ընողը, Աբլոր եղբայրն է: Անմիջապէս ինքներնին գլուխնին եկաւ, և շատ զղջացին աքլորը անոր ձեռքէն առնելուն համար, քանզի հիմայ անկարելի եղաւ ան տղուն ձեռքէն ազատուիլը: Արդ՝ անճար մնացած՝ դուրս ելան որ հագուին ու մեռելը տանին թաղեն, տեսան որ լաթերնին ալ չիկար: Բաղնիքանը ըսաւ, կեցէք, քանզի բժիշկը լաթերնիդ թիւթաի ընելու տարաւ, հիմա կը բերէ: Ատ անմիտները՝ դեռ բան մը չհասկնալով՝ կ'սպասէին որ լաթերնին բերէ, ըստ տառածին թէ:

Պեկէ ետեհիլիմ, եսզ կիլի. սահիպիմ սանա եօննա ետիլի:

Մէյ մըն ալ տեսան որ դուրսի պատին վրայ ալ գրուած էր թէ, Աս ձեռք հանդերձները Աբլոր եղբայրը կողոպտեց, սեւեք դեռ ինչեր պիտի ընէ: Յայնժամ իմացան որ՝ այն տղուն բանն է, ուստի անճար մնացած՝ ինչ ընելնին չգիտնալով՝ իւրարու կ'ըօտէին, աս ինչ հնարք է որ այս տղան մեր վրայ կը բանեցնէ և մենք չենք կրնար ձանձնալ զինքը: Աս ի՞նչ հրնարամիտ ոխակալ տղայ է որ մեր ետեւն ինկեր է. մէկ օքլորի մը պատճառաւ մեր կոնակէն ինչ գանձերու տէր եղաւ, ատոր ձեռքէն ի՞նչպէս պիտի ազատինք, վերջապէս խորհեցան որ մէկը զրկեն իրենց բարեկամին որ 39 ձեռք լաթ զըրկէ իրենց հագնելու, բայց տեսան որ զրկելու յարմար մէկը չկար, և ուրիշին ալ ձեռքով գործ տեսնել չէին ուզեր, ըստ առածին թէ:

Ել ելի իլի երլան քուր:

Տղան որ լաթերնին առած տուն գացած էր, անոնցմէ գո՞չ չըլլալով՝ նորէն Առնաւուտի կերպարանք մտաւ, և մէկ սակառ մը լեցուն բոկեղ (սիմիտ), ու մէկ քանի հատ ալ թեւը անցուցած բաղնիքին դուռը կուզայ սիմիտ ծախելու: Գա-

ղերը այս սիմիտճիին ձայնը դուրսէն լսելուն պէս՝ աս սի-
միտճիին հասկցնենք թող երթայ մեզի հանդերձ բերէ. քան-
զի բաղնիքի սպասաւորներէն ոչ ոք թողլտուութիւն ունէր
երթալու: Վերջապէս սիմիտճին կանչեցին, և իրենց բարե-
կամ վաճառականին խանութը ուր ըլլալը հասկցուցին, որ եր-
թայ անկէ իրենց լաթ բերէ, բայց սիմիտճին կ'ըսէր թէ վար-
պետս իս կը ծեծէ եթէ վաստակէս ետ մնամ: Գողերը զանի
չատ թախանձեցին ըսելով թէ գնա, մեր խնդիրը կատարէ
մենք քու ծառայութեան վարձքն ալ կուտանք և պարգեւ ալ:
Կեղծեալ սիմիտճին՝ չէ՛, հիմայ կուտաք նէ կերթամ, չէնէ
չեմ երթար. ըսաւ: Անոնք ալ բաղնիպանէն 10 զրուշ
փոխ առին ու տղուն տուին. քանզի մինչեւ որ չառաւ
չգնաց, ըստ առածին թէ:

Սօնա գալան, սօնա գալը:

Արդ՝ տղան սակառը հոն ձգեց և գնաց այն բարեկամ վա-
ճառականին խանութը, ու բանը հասկցուց որ 39 ձեռք լաթ
տայ: Առաւ բերնակրի մը տալով շիտակ իր տունը տարաւ: Գո-
ղերն անդին բաղնիքը կ'ըսպասեն, բայց եկող դացող չկայ,
ոյսերնին կտրելով թելլաքի մը աղաչելով զրկեցին: Թելլա-
քը երբ վաճառականէն 39 ձեռք լաթ կուզէր, վաճառականը
ես հիմա սիմիտճիի մը ձեռքով զրկեցի, որ ինքը ըսաւ թէ՝
ես անոնց ծանօթ եմ և իմ անունս Աքլոր եղբայր է, ես ալ
հաւատալով տուի, թելլաքը այս լուրը առնելէն վերջը ըսաւ,
ինչ որ է նէ՛ հիմա նորէն 39 ձեռք լաթ տուր, որ այն մար-
դիկը բաղնիքէն ելլեն ու մեռելնին վերցնեն: Վաճառականը
նորէն 39 ձեռք լաթ տուաւ, և առջի հղածը պատմեց, գո-
ղերը երբ լսեցին, զարմանալով իրարու ըսին թէ աս ի՞նչ
սպառութիւն է, որ մեր միտքը պատեր է, ու չենք ճանչնար
զանի, կ'երեւի թէ մեր ամէն բանին տեղեակ է, չըլլայ որ մեզ
սպաննել տալու պատճառ ըլլայ, յիշելով այն առածը թէ,

Քեռակեցիքից ելի, քոք սե անընա օօ:

Ուստի իրենց մեռելը տարին թաղեցին և սուգով իրենց
մաղարան գացին. և վախը սրտերնին առած ըլլալով խոր-
հուրդ ըրին որ ա՛լ ան երկրէն ելլեն և ուրիշ տեղ փախչին,
վասնորոյ ամէն բաներնին առնելով ուրիշ երկիր գացին:

Հիմա տղան իմանալով անմիտ գողերուն փախչիլը, ա-
ւաղ կարգալով անոնց խելքին, կ'ըսէր ինքնիրեն,

Ագրլսրգ պաւ ելիսկն, ցե չեքր սեճիլ անախ:

Եւ այս ուրախութենէն զատ ալ երեւելի հարստութեան
տիրացած ըլլալով՝ վաճառականի մը հետ ընկեր եղած կապ-
րէր, իր տնակը և մայրիկը շատ աղէկ հոգալով, մինչեւ 24
տարեկան եղաւ սպասեց որ պարկեշտ աղջիկ մը գտնայ իրեն
նութեան առնելու: Այսչափ այստեղ բաւական սեպենք, ըստ
առածին թէ,

Աղնայանայ սիվրի սիեկ սագ, աղնամայանա սալուլ զու ռնա ազ

Հիմա մենք մեր պատմութեան նայինք որ ան տղուն
հնարագէտ գործքերը, շարունակաբար ինչեր տեսնելը և մին-
չեւ ի մահ գլխէն ինչ անցքեր անցնիլը առականերով պիտի
պատմենք ի զբօսանս ընթերցողաց:

Նոյն տղուն վարձն ու կացութիւնը գրօսանի եւ գուար-
նութեան համար պիտի պատմեն:

Ամէն իմաստուն անձինք և ամէն իմաստալից մատեան-
ներ ամէն ատեն կը քարոզեն որ «Համբերութեան պտուղը
անուշ կ'ըլլայ» և համբերողաց գործը առաքինութեան մէկ
մասը կը սեպեն: Ամէն անյաջող կամ վշտալից և դառն դէպ-
քերու վերջը անուշ կ'ըլլայ: Եթէ մարդ համբերութեամբ
սպասէ նէ, ինչպէս որ ծառոց պտուղները առջի բերան ան-
համ ու թթու կ'ըլլան, բայց վերջը կանուչնան, ըստ առածին թէ,

Սապր իլէ ֆորուֆ հիլուա, քուք եաբաղը արլազ օլու:

Արդ՝ համբերութեան այս անոյշ պտուղը աղջկանը վրայ պիտի երեւնայ, զոր հետըհետէ պիտի պատմենք: Ինչպէս որ առաջ ըսինք, սոյն տղան պարկեշտ աղջիկ մը գտաւ և իրեն կենակից ըրաւ: Երկու տարի անցնելէն վերջը իր նորահաս կինը աղջիկ մը կը ծնի, և տղաբերքի ցաւուն չդիմանալով կը մեռնի, և կը տանին կը թաղեն հօրը քով: Հիմա աս տղան ալ անկին մնաց, ինչպէս որ իր մայրը այրի մնացեր էր, և չուզեց նորէն ամուսնանալ, և իր բոլոր ջանքը, և առ Աստուած ունեցած մաղթանքը աս էր որ իր մէկ հատիկ աղջիկը ապրի, և ինք ալ անով ուրախանայ: Երբ աղջիկը Աստուծոյ շնորհօք 13 տարեկան եղաւ, տղուն մայրը ինկաւ մեռաւ, և աղջիկն ու հայրը մինակ մնացին: Աղջկան հայրը որովհետեւ վաճառական էր, պետք եղաւ որ վաճառականութեան համար հեռու երկիր մը երթայ, բայց դժուար կէտը հոս էր որ, իր մատաղ աղջիկը որո՞ւ ձգէ, և ինչ ընէ: Անճար մնացած, խորհեցաւ օրբակրօն և հաւատարիմ անձի մը յանձնելու, ուստի առերեւոյթս խոհեմ և սրբաբարոյ գիտուն մը կար, որ աշխարհէն ձեռքը քաշած կ'երեւնար, զոր բոլոր մարդիկ կը պատուէին և կը մեծարէին, չգիտնալով որ վարպետորդի կեղծաւոր մըն էր, ըստ առածին թէ:

ինսանքն սօճուսու, շէլքանքն մասկառասը:

Այս խոհեմ կեղծաւորը որովհետեւ Աքլորին դրացինն էր իր տունը կանչեց, և իր անմեղ աղջիկը յանձնեց նոյն խաբարայ կեղծաւորին ըսելով, տես եղբայր, հրամանքիդ համբաւը աղէկ լսեր եմ, և գիտեմ որ խելացի ես, չարն ու բարին՝ բացի քնական իրաւանց, գիտութեամբ գրոց ալ սովորեր ես և կը ճանչնաս ուստի այս մէկ հատիկս նախ Աստուծոյ և ապա քեզի կը յանձնեմ, որ լաւ ու անարատ պահես, մինչեւ որ ես վերադառնամ: Քանզի դուն մեր դրացին ես քեզմէ աւելի արժանաւոր և հաւատարիմ մարդ չգտայ: Կը խնդրեմ որ հարկ եղած ուտելիքը և հացը առնես և դռնէն ներս ձգես ու դուրսէն ալ այս տանը պահապանը ըլլաս, որ չըլլայ թէ գէշ

մարդ մը կամ գէշ խորհուրդ մը դռնէն ներս մտնէ, մինակ դուն ըլլաս ինամատարը և դարմանողը. քանզի հետս տանիլ խիստ դժուար կ'ըլլայ: Այս խօսքերը որ լսեց խոհեմ կեղծաւորը, շատ աղէկ ըսաւ և յանձնառու եղաւ շուտ մը, բայց աղջկան երեսը չտեսաւ թէ ինչպէս մէկն է, բայց ինչ ծախք որ ընէր աղջկան հայրը կրկնապատիկը պիտի վճարէր ու ընծայ ալ պիտի բերէր: Աս բաներուն համար աղջկան հայրը միամտական գիր մըն ալ տուաւ խոհեմ կեղծաւորին: Հիմա այս տեղ խոհեմը շատ ճարտար մարդ ըլլալով՝ աղջկան հօրը սա հետեւեալ պատմութիւնը կ'ընէ՝ հասկցնելու գելով թէ ես այնպէս չեմ վասնորոյ սկսաւ պատմել, մտիկ ըրէ Աղա, մտիկ ըրէ, ըսելով:

Ժամանակին աղքատ ու խեղճ մարդուն մէկը իր ընտանիքը կը ձգէ և կուգայ այս երկիրս ստակ շահելու, աղք թափելով հինգ տարուան մէջ 500 դրուշ կը շահի: Ինքնիրեն կը խորհի որ եթէ երկու տարի ալ կենայ նէ 700 դրուշի տէր կ'ըլլայ, ու հայրենիքը կը վերադառնայ մինչեւ մահ նոյն դուժարը բաւական սեպելով, բայց ձեռքի ստակը գողցունելու վախէն խորհեցաւ որ հաւատարիմ մարդու մը յանձնէ, ուստի խորհեցաւ որ իր ստակը տանի դատաւորին յանձնէ, քանզի կարդացող մարդ ըլլալով մէկուն անիրաւութիւն չընէր: Այս խորհրդով յափշտակուած՝ գնաց դատաւորին ըսաւ. Տէր իմ, առ ստակս թող հրամանքէդ քովը մնայ, ես վարձք չեմ ուզեր. մտածեցի որ հրամանքէդ աւելի հաւատարիմ մարդ չկայ անոր համար քեզի բերի որ պահես ստակս մինչեւ իմ հայրենիքս երթալու ատենս: Դատաւորը ըսաւ, շատ աղէկ խորհեր ես, ինձմէ հաւատարիմ մարդ ո՛վ պիտի գտնուէր, երբ որ պէտք ըլլայ նէ եկուր առ ստակդ և գնա: Աղքատը ստակը հոն ձգելով միամտաբար, դարձաւ նորէն աշխատելու: Այս միջոցին իր հայրենակիցներէն քսան հոգիի չափ հայրենիք երթալու պատրաստութիւն կ'ընեն, որ մը այս աղքատին հանդիպելով կը ստիպեն որ իրենց ընկերանայ, ըսելով թէ Աստուած մարդս ա-

նօթի չձգեր, ինչ որ վաստկեցար նէ բաւական է ըստ առածին թէ,

Այլան ինսանը եարաթորղնտան գրամեթի օե պերապեր վերմիտ օիր:

Այս տես կ համոզիչ խօսքերով աղքատին սիրտը թունտ ելաւ, և որոշեց որ երթայ՝ յիշելով այն առածը թէ,

Քուրպեթիիք ինսանըն Կուրիւ չիւրիթիւր:

Ուստի խօսք տուաւ որ իրենց հետ երթայ կարաւանն ալ ճամբայ ելլելու հինգ վեց օր մնացած էր: Գնաց դատաւորին ըսաւ որ, Տէր իմ, յիբաւի երկու տարի ալ պիտի մնայի. բայց՝ ինչ ընեմ, քաղաքացիներս պիտի երթան, ես անոնցմէ չկրնալով բաժնուիլ, ստիպուեցայ երթալ, ուստի կը խնդրեմ որ ստակս տաք, ես ձեր հրամանուցը աղօթող եմ, որ այս աղէկութիւնը ինծի բրիք: Դատաւորը մէկէն բարկութեամբ լեցուած ըսաւ, ո՛վ մարդ, ի՞նչ կ'ըսես, խենդեցեր ես դուն. դուն չօփճի մը՝ ես դատաւոր մը, ինծի հետ ի՞նչ յարաբերութիւն ունիս որ ինծմէն առնելիք կուեննաս, կորիք դուրս, հիւժա քեզ ձեռնին տակ մեռնել կուտամ, այս խօսքը իմ պատուոյս դէմ է. թէ որ մէկ մալ դուռս ոտք կոխես՝ մահդ ինձմէ կը գտնես: Ուստի իր ծառաներուն հրաման ըրաւ որ խեղճ մարդը դուրս վռնառն: Ծառաները որ հոն կայնէր էին, անմիջապէս վրան յարձակեցան, գլխուն, գթին, բերնին և կոնակին դարկին, հրեցին, հրմշակեցին, խեղճին սիրտը հրով մրկեցին և դուռնէն դուրս ձգելով վռնտեցին: Հիւժա խեղճ աղքատը ափի բերան ըլլալով ինչ ընելիքը չէր գիտեր: Աչքերը մթնցած, ճամբան մոլորած, սրտին կսկիծէն ոտքը յառաջ չէր երթար. երկու ձեռքերը գլխուն զարնելով՝ լեզուն բռնուած՝ աւա՛ղ իմ աշխատութիւնս ըսելով կուլար ու կ'ողբար, ըստ առածին թէ.

Սոն բիււմանլիք աֆեկ իբմեգ:

Այն ատեն խեղճ աղքատը նայեցաւ որ այլ եւս այդ դրամէն օգուտ չկայ, շիտակ իր սենեակը գնաց ինքզինքը մխիթարելով և ըսելով «Աստուած ամենակարող է, կարելի է որ մը այս դատաւորէն դրամս ետ առնել կուտայ» ըստ այն առածին թէ.

Կինե կեպե օիր ցեկեր օղուրուր:

Հետեւեալ օրը խեղճ աղքատը՝ յոյսը կտրած՝ իր առջի սակառը առնելով՝ գնաց չէւփ թափել: Չեօփ չըխտեցի՛մ ըսելով տան մը առջեւէն կ'անցնէր, ներս կանչեցին: Խեղճ չէօփճին սակառը լեցուցած փանն ստակին կսկիծը միտքը խցնալով՝ ո՛հ, վա՛հ ըսելով կը հառաչէր: Տիկինը վերէն այս կսկիծալի ձայնը լսածին պէս եկաւ աղքատին ըսաւ թէ, ո՛վ դու, ի՞նչ եղեր է քեզ, ցաւդ ի՞նչ է որ այսպէս կը հառաչես, ըսէ՛ ինծի, քու ցաւդ ես կը փարատեմ: Ո՛վ տիկին, ըսաւ աղքատը, իմ ցաւս և իմ կրակս անմարելի է, դուն չես կրնար օգնել: Ես, ըսաւ, մէկ դատաւորի քով 500 դուրուշ աւանդ (է՛մանէթ) ձգեր էի երկու ամիս առաջ, հիւժա իմ երկրացիներս հայրենիք կերթան, ես ալ ուզեցի հետեանին երթալ. ուստի գացի ստակս ուղեցի, բայց դատաւորը ուրացաւ, և իս ձեծելով վռնտեց. ատոր համար հիւժա կայրիմ ու էօֆ կ'ընեմ, որ մինչեւ հինգ տարի ալ աշխատելու եմ նոյնչափ ստակ շահելու համար. ո՛վ գիտէ կ'ապրիմ թէ կը մեռնիմ մինչև այն ատենը: Տիկինը ըսաւ, դուն հող մի ընէր, վաղը առաւօտ կանուխ հոս եկուր, ես ստակնիդ դատաւորէն կը փրցնեմ, չե՛ս գիտեր այն առածը որ կ'ըսուի:

Էլ էլի իւսքիւն օիր աբա չըգրննա:

Այս խօսքը աղքատը լսելով, սիրտը յիշ մը մխիթարութիւն գտաւ, բայց ասով ալ դարձեալ սիրտը հանգիստ չէր, ըստ այն առածին թէ.

Գարընը սաչը ուզուն ազը գրաա:

ինչ և իցէ նոյն գիշերը խեղճ աղքատը մինչև լոյս մըտ-
մտուքով անցուց, և բան հարցնողին ալ բերանը չէր բաց-
ուեր որ պատասխան տայ, ըսելով այն առածը թէ,

Գայլըը պատա սեփապի հարամ:

Վերջապէս առաւօտուն կանուխ տիկնոջը տունը գնաց:
Տիկինը ըսաւ որ քիչ մը վարը սպասէ, մինչեւ որ ինքը
պատրաստուի: Տիկինը մինչև յիսուն հազարի արժէք ունե-
ցող ազամանդեայ և յակիրթեայ մատանիներ և ուրիշ կա-
նացի ծանրազին զարդեր կրկի մը ըրած հետը առաւ, և իր
աղախինն ալ հետը բլլալով երեքը մէկտեղ ճամբայ ելան:
Երբոր դատաւորին դուռը մօտեցան, տիկինը աղքատին պա-
տուիրեց որ, ես ներսը դատաւորին քովը կը մտնեմ, դուն
ալ կէս ժամէն վերջը եկուր, դատաւորէն ստակդ ուզէ. և
աղախինին ալ պատուիրեց որ՝ երբ որ աղքատը ստակը ա-
ռած դուստ ելլէ նէ, դուն ալ եկուր դատաւորին առջեւը
ինծի աւետիս տուր ըսելով թէ աչքդ լոյս ախկին՝ Ազադ ե-
կաւ: Տիկինը մինակ ներս մտաւ, դատաւորը բարեւելէն ե-
տեւ զարգարուն բազմոցի մը քրայ նստաւ: Դատաւորը ը-
սաւ, բարի լիցի գալուստդ Տիկին, ի՞նչ խորհուրդ ունիս,
կամ ի՞նչ դատ ունիս, հրամայէ ըսէ: Տիկինը ըսաւ, ծառայ
եմ, տէր դատաւոր, գիտեմ որ հրամանքդ արդարաւոր յո-
մարդ ես, աղախինդ արամբի կին եմ, այս ս վեց տարիէ ի վեր
զիս ձգած հզիպտոս գնաց, այնքան ժամանակի մէջ գիր կամ
լուր չէր գար, միայն թէ անցեալ ամիս գիր մը եկաւ, ու-
րուն մէջ կ'ըսէ որ անպատճառ ամէն բանս ձգեմ ու ելլեմ
հոն երթամ, քանզի հոն իր գործը յաջողեր է, ալ հոս պի-
տի չկրնայ զայլ: Ուստի որոշեցի երթալ, բայց 50,000 դու-
րուշի չափ ծանրազին բաներ ունիմ, հետս տանելու կը վախ-
նամ որ չըլլայ թէ գողերուն կերցնեմ, վասնորոյ մտածեցի
որ ձեր քովը պահ ձգեմ, աղէկ զիտնալով որ դուք մարդու
անխրատութիւն չէք բներ, հիմա ասոնք հրամանուցդ քով
աւանդ թող մնան. ես կերթամ. թէ որ ողջ մնացի ու աս
երկիրը դարձայ, ապրանքը իմս է, իսկ թէ որ մեռայ կամ

հոն մնացի, քեզ ըլլայ, ինչպէս կ'ըսուի այն առածը թէ.

Անան սիւսի կիպի հալալ օլաուն:

Դատաւորը բոլոր սրտով հանեցաւ տիկնոջը խօսքին և
ըսաւ շատ աղէկ խօսեցեր ես, .. յանկարծ չեօփճի աղքատը
ներս մտաւ ու իր 500 դուրուշը դատաւորէն պահանջեց ը-
սելով թէ իմ ստակս տուր հայրենիք պիտի ելթամ: Դա-
տաւորը ակամայ գանձագետին հրաման բրաւ որ աղքատին
500 դուրուշը տայ, որ չըլլայ թէ կինը չգ'ոթի: Աղքատը իր
ստակը առաւ և նոր աշխարհ եկածի պէս խնդալով դուրս
եկաւ: Հիմա դատաւորը կը պարծենար տիկնոջը առջեւ. թէ
տեսա՞ր, տիկին, ես ի՞նչպէս հաւատարիմ եմ, այն աղքատը
որ տեսար, երկու ամիս առաջ 500 դուրուշ ինծի աւանդ
ձգած էր, հիմա որ ուզեց՝ անմիջապէս տուի, հրամանքդ
ալ որ գաս ուզես, մէկէն կը հանեմ կուտաւ: (Աղջկան
հայր մեծ ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր): Հիմա այս խօս-
քը, որ դատաւորը կ'ըսէր, դեռ տիկինը կծիկը դատաւորին
յանձնած չէր, դուն սէ: աղախինը աղքատին ուրախութեամբ
դուրս ելլելը տեսնելով՝ ըստ հրամանի տիկնոջ ներս մտաւ,
դատաւորին առջեւը իր տիկնոջ աւետիս տուաւ ըսելով թէ՝
տիկին, տիկին, մեծ աւետիս քեզ, անհ Ազադ Եգիպտոսէն
եկաւ, շուտ ըրէ եկուր, քեզ տեսնել կ'ուզէ: Դատաւորը
այս խօսքը լսածին պէս զարմացմամբ բռնուեցաւ, իսկ տի-
կինը կծիկը ծոցը զրած ելաւ, կանգնեցաւ ու սկսեց դատա-
բանին մէջ կաքաւել և խաղալ: Դատաւորը տեսաւ որ աս
բանին մէջ վարպետութիւն կայ, ինք ալ ելաւ, թեւերը վեր
առնելով սկսեց կնկանը առջեւ խաղալ: Տիկինը հարցուց թէ
տէր իմ, ես կը խաղամ որովհետեւ այս դուրսէն եկեր է,
իսկ դուն ի՞նչ ուրախութիւն ունիս որ ելեր կը խաղաս:
Դատաւորը ըսաւ սա խօսքը, որ հիմա առածներու կարգ
անցեր է,

Պեճ գրգ ելլըգ գաւք իսիմ, պեօյիէ սալա կեօրմէսիմ:

Այս հնարքով տիկինը խայտառակեց անիրաւ դատաւորը և աղքատին ստակը առնել տուաւ . որ գնաց իր հայրենիքը : Հիմա խոհեմը պատմութիւնը որ աս տեղս հասցուց, ըսաւ, Աղայ, հրամանքդ որ աս պատմութիւնը լսեցիր, գիտցիր որ

Էմանէթի խիյանի թիւօլմագ :

Եթէ մարդս չարութեամբ վարուի, հարկաւ վերջը կը խայտառակուի և կը պատժուի : Ծառադ քու աղջիկդ կը պահպանեմ և իբրեւ հայր ամենայն սրբութեամբ կը խնամեմ, դուն հող մի ընէր : Աղջկան հայրը միամտաբար այս խօսքերէն բռնուելով աղջիկը անոր հոգատարութեան յանձնեց, և ճանապարհի պատրաստութիւն տեսնելով ձին հեծաւ իր ծառային հետ մէկտեղ, արցունք թափելով ճամբայ ելլաւ և այսպէս իր մէկ հատիկ աղջիկէն բաժնուեցաւ : Բայց հիմա տես այս խեղճուկ աղջկան վիճակը և դիպուածները, որ ի՞նչ ցաւեր և վիշտեր պիտի քաշէ չար խոհեմին ձեռքէն, և ի՞նչ համբերութեան գործքեր պիտի ցոյց տայ, քանզի Աստուած շիտակին հետ է և ամէն բան կը տեսնէ, ըստ առածին թէ :

Գարա գարբնեանըն գարա բաւ իւզեթինէ կեզթիյինի կեօթիւր Բապպ :

Հիմա այդ խոհեմը սկսեց իր մտացը մէջ չար սերմեր ցանել և դարմանել, որ բուսնի և պտուղներ տան ի ցնծութիւն և ի բերկրութիւն Սադայելի : Ամէն առաւօտ և երեկոյ այս չար խոհեմը աղջկան դուռը հանդիպելով, պէտք եղած բաները կ'առնէր և դռնէն ներս կը ձգէր կերթար, բայց միշտ միտքը չարութեան մէջ ըլլալով, երկուզն ու ամօթը սրտէն վերցուցեր էր, կուզէր որ միտքին մէջ եղածները գործքով ալ կատարէ : Երբ դուռը կերթար կ'ստէր անտընալ, կամ ներս մտնել, և պատճառանօք խօսքը երկարել, թէպէտեւ աղջիկը բնաւ ինքզինքը չէր ցուցներ, սակայն անի անվայել խօսքերով կը ծիծաղէր, որ աղջիկը միտքը իմա-

նալով բացուի և սիրտ տայ . իսկ աղջիկը չլսելու զարնելով և պատասխան չտալով կը համբերէր, մինչեւ որ աղէկ մը իմացաւ թէ մարդուն միտքը չար է, վասնորոյ մէյ մըն ալ եկաւ նէ, դուռը չբացաւ. ներսէն ալ ձայն տուաւ որ ալ դրան քով չգայ, ինծի պէտք եղած բաները ուրիշին բերել կուտամ ըսելով վաճառեց : Խոհեմը դարձաւ իր տունը և ոխ պահելով սկսաւ զանազան չարիքներ դիզել աղջկան գլխուն, ըստ առածին թէ,

Սու ուլուր օրուսան ուլումագ :

Այն առածին համեմատ ի գործ դնել կը փութար թէ, Օսրը սաման ալքրնեսա սարը սուլար եիւրիւքմէք : Այնուհետեւ խոհեմին ջանքն էր աղջիկը որոգայթի մը մը մէջ ձգել, բայց աղջիկը մինչեւ չորս տարի այն չարը իր տունը չհանդիպցուց . իր պիտոյքը կէս մը կարօտութեամբ, կէս մը դրան առաջէն անցնող սարքիններէն առնելով կապուրէր, և պառաւանջ հետ ալ բազմիք չերթալով տունը կը լուացուէր . և ինքզինքը Աստուծոյ յանձնած էր, ըստ առածին թէ :

Եսվրու գուռուն եուվարնը եաբան Ալլան օր :

Չորս տարիէն ետքը աւետարեր մը եկաւ չար խոհեմին, նամակ մըն ալ ձեռքը բռնած ըսելով թէ աչքդ լոյս, աղջկան հայրը, Աքլօր եղբայրը, երկու օրէն պիտի գայ : Չար խոհեմին զրկուած նամակին օրինակը .

«Վարուք մաքրականաւ փայլեալ ազնիւ և հաւատարիմ սիրեցելոյդ իմոյ, և իմ իսկ հաւասար հոգւոյ բարեկամդ մըտերիմի առն խոհեմի, քաջանուն երջանկի անպատոււմ բերկրութեամբ սէր և ողջոյն :

«Իմ աղջկանս նկատմամբ ձեր կրած չորս տարուան աշխատութեանը տեղեակ ըլլալով, մեծապէս շնորհակալ եմ, և կը յուսամ որ չէ թէ միայն անոր պակասութիւնները հոգացիք . այլ ամէն կերպով զանի պահպանեցիք, ուստի իմ

ողջամբ հոտ հասած ժամանակս պիտի փութամ պարգեւներ
բով և պատուով ձեզի հատուցուին ընել :

«Մնամ երախտապարտ և բարեմաղթու վասն ձեր ան
ձին կենաց :»

Ի յսփոփանս սրտի հօր դօտեր .

Չար խոհեմը այս նամակը կառուցաւ շատ ուրախացաւ ,
որովհետեւ պատեհութիւն գտաւ ամէն շարութիւն ի գործ
դնելու , ահա հիմա է ժամանակը ըսաւ , տես ինչե՛ր պիտի
բերեմ իս վճռող աղջկան գլխուն : Ընթրցող , տես այս
մարդուն գէշութիւնը , որ անիրաւ տեղը անմեղ աղջկան
գլուխը ի՛նչ փորձանքներ պիտի հանդպցնէ , երբէք այն
առածը միտքը չբերելով թէ ,

Գուշու գազարսան պոյուննա գազ , զիրա էլ իչիւն գազար-
սան , քննիսն քիւեքսին :

Արդ , աւետարեին պարգեւ տալով հրաման ըրաւ որ
դուրսը քիչ մը նստի , մինչեւ որ նամակին պատասխանը
գրէ : Ընթերցող , ի՛նչ կ'ըսես , հիմա հրաշքի ատեն չէ՞ մի :
Մէկէն այս մարդուն ժամները կտարտի և աչքերը կուրնայ
նէ , իրաւունք չէ՞ մի որ կարող չըլլայ անմեղ աղջկան մը
արիւնը մտնելու : Խեղճ աղջիկը այս նամակէն անտեղեակ
էր , միայն թէ դուրսի տարածայնութիւններէն իմացեր էր որ
քիչ օրէն իր հայրը պիտի գար . ուստի այնպէս ուրախու-
թեամբ լեցուէր էր որ բոլոր քաշած միակեութիւնը և ինզո՞-
ճութիւնը մոռցած՝ ուրախութենէն կուլար , և կրբեմն ալ
խենդի պէս տանը մէջ ասգին անդին ցատկելով կը խնդար ,
և ականջն ալ դուռն էր թէ երբ պիտի գայ հայրը : (Խղճ
աղջիկը չէր գիտեր թէ ի՛նչ սեւ օրեր պիտի գայ գլխուն :
Այս կերպով կէս մը տրտուտ և կէս մը տխրած երեսով կը
պատէր հօրը գալուն : Իոկ չար խոհեմը իր գր' չը կոյս աղ-
ջկանը արեանը թաթխելով՝ նստեր աղջկան գլխուն բարու-
բանք կը գիղէր և սեւ գրպարտութիւններ կը նիւթէր , աղ-
ջկան հօրը այսպէս գրելով .

«Քաջատոն՝ ազնուական վաճառականի յարգի բարեկա-
մի և սրբասիրի յինէն ողջոյն :

Ձեր մերձակայ գալստեան սիրալիր նամակը ընդունելով
զովեցի ձեր խոհեմութիւնը , որ քաջ ձանաչելով ձեր աղջը-
կան համար իմ չորս տարուան կրած բազմարդիւն աշխա-
տութեանս արժէքը , և այն ալ հեռուէն ձեր մտքին նուրբ
ու խորազննին դիտակովը տեսնելով շնորհակալ եղեր էիք ,
ըստ հին առածին թէ .

Էլ ուսաղը իյնէ քիլիլինսէն Հինսիսքանը սեյր իօեք :

Այսպէս և ձեր մեծապատուութիւնը ուչիմ նկատմամբ
հեռուէն տեսած էր իմ կրած նեղութիւնս և իմ աշխատա-
կրական պահպանութիւնս , սրոյ համար մեծ պատիւ և հա-
տուցում խոստացեր էր , որ արդարութեան գործ է : Արդ ,
ո՛վ ազնիւ Աղայ , բազում խոհականութեամբ և քաջ դա-
տողութեամբ միտք դիր իմ ըսածներուս : Աստուած հեռի ա-
բացէ , ձեր ակէ բաժնուած օրէն մինչեւ այսօր քու աղ-
ջիկը ի՛նչ խայտառակութիւններ չգործեց , անանկ որ ձեր
անուանը և տոնմին մեծ անպատուութիւն բերաւ իր ան-
պատեհի խայտառակութեամբը , յայտնապէս լկտի և անա-
ռակ անձանց նետ նստելով՝ պոռնկական մեղօք լեցուց տունդ
և այժմ տունդ սնուանի պոռնկանոց ժը դարձած է , և եթէ
ըրաճները մի ըստ միջէ գրել հարկ ըլլայ , մեծամեծ ժատ-
եաններ կը լինան , զո՞րն ասեմ , զո՞րն պատմեմ : Շատ ան-
գամ խրատեցի , բայց ոչ երբէք ինձի մտիկ ըրաւ . մինչեւ
անգամ զիս աունէն դուրս վաճառեց : Ուստի խոհեմութիւն
սեպեցի սպասել , որ բանը եղածին պէս ձեզի պատմեմ , որ
դուք ձեր պատուոյն վայելածին պէս ընէք : Եթէ ինձի հար-
ցունէք նէ , այսպիսոյն կեանքը վերցնել օրինաւոր է , որ-
պէս զի թէ ձեր տոնմին անունը սրբուի և թէ այլոց գայ-
թակղութեան պատճառ չըլլայ : Ահա իմ հարադատ և սուրբ
պարտականութիւնս կատարելով նամակս կը կնքեմ և կը
դրկեմ :

Մնամ ի խնամս ձեր պահպանեալ , որ այր խոհեմ առ
ձայնն իմ :»

Նամակը կնքելով տուաւ աւետարեւրին որ շուտով աղ-
ջկան հօրը հասցնէ: Աղջկան հայրը նամակը կարդացածին
պէս յանկարծակիի եկած, խելքը գլխէն գացած, աչքերը
մթնցած, եթէ ծառան համեմելով թուրը ձեռքէն չաննէր,
ինքզինքը պիտի սպաննէր: Ծառան պատճառը հարցուց. Ը-
սաւ, տղայ, ի՞նչ կը հարցնես, տունս վրեր է ես չեմ իմա-
ցեր. առ աս նամակը և կարդայ: Երբ ծառան նամակը կար-
դաց, աի ի բերան եղաւ մնաց. . . և սկսեց տիբօջը սիրտը
աննելու համար խրատ տալ, բայց ի՞նչ օգուտ. սիրտը այն-
պէս վառած էր որ կ'ուզէր աղջիկը սպաննել, ըստ առա-
ծին թէ.

Պիւր ֆօթիւնիս պիւր ֆիօթիս գարարք վար, եւ կամ Պիւր Հինս
երգըլաճաղընա պիւր հինսի Կոլսէ Եվլա օր:

Ուստի հրաման ըրաւ ծառային որ երթայ իր աղջիկը
սպաննէ, և իրրեւ նշան չապիկը արիւնը թաթխէ և բերէ
իրեն: Խեղճ ծառան սոսկալով ճամբայ ելաւ գնաց տուն:
Աղջիկը ծառան տեսնելուն պէս, ուրախանալուն ինչ ընելը
չէր գիտեր, ուրախ գուարթ ծառային քով վազեց՝ առանց
գիտնալու թէ գլխուն ի՞նչ ձիւն պիտի դար: Հիմա ծառան
ինչ ընելը չէր գիտեր, քանզի աղջիկը անմեղ կերեւնար. և
խոհոսին գրածէն ալ երբէք տեղեկութիւն չունէր. ուստի
ծառան շուարած կեցեր էր, և չէր գիտեր ինչ կերպով
սպաննէ. վասնորոյ առջի բերանը աղջիկէն ծածկելով՝ հրամ-
մէ ֆէրաճէդ հագիր, ըսաւ, հայրդ մօտ տեղերս է, քեզ ա-
նոր տանիմ: Աղջիկը եւս առաւել խնդալով միամտաբար առ-
ջեւը ինկաւ, և հրսուքը մէկտեղ լեռնէ լեռ գացին: Հիմա
ծառան աղջիկը սպաննելու համար յարմար տեղ մը կը փընս
տրուէր, որ արիւնաթաթախ չապիկը առնէ հօրը տանի: Այս
խորհուրդով ասդին անդին կը տնտնար. աղջիկը իմացաւ որ
ծառային միտքը բան մը կայ, ուստի լալով կ'աղաչէր որ
Աստուծոյ սիրուն ըլլայ, ինչո՞ւ այնչափ կը մտմտաս, ըսէ
ինծի: Ծառան մէկէն աչքը երկինքը վերցուց և Աստուծոյ

ապաւինելով՝ անմեղ աղջիկը չսպաննելը կամ ազատելը
վարձք և արդարութիւն սեպելով սկսեց աղջկանը լալով Ը-
սել թէ՛ ո՛վ քայրիկ, ի՞նչ ըսեմ, ինտո՞ր ըսեմ, հայրդ զիս
ղրկեց որ գամ քեզ սպաննեմ և չապիկդ արիւնը թաթխելով
ի նշան վկայութեան հօրդ տանիմ, որ ապա ելլէ տուն գայ-
եթէ քեզ չսպաննեմ, հայրդ զիս կ'սպաննէ, բայց ես քեզ
սպաննելու միտք չունիմ, ըստ առածին թէ.

Ալիմէ Գեյլաս լազըմ, պե՞ն մի գալսքմ օլաճազ:

Եկուր քեզ այս լեռները ձգեմ, բայց իմ բարութիւնս
չմոռնաս. միայն թէ չապիկդ հանէ ինծի տուր որ մէկ ոչ-
խարի արիւն թաթխեմ և ա՛ն սպաննեցի ըսելով տանիմ
հօրդ տամ. իսկ դուն լեռնէ լեռ պտըտելով կ'երթաս քա-
ղաք մը կը մտնես. Եթէ յանչանք մը չունիս նէ, ի հարկէ
Աստուած քեզ այս անմարդաբնակ տեղերէն կ'ազատէ: Բայց
քեզի կը պատուիրեմ որ հօրդ երկիրը չգաս, որ չըլլայ թէ
քեզ սպաննէ. ես քեզի այդքան աղէկութիւն կրնամ ընել որ
քեզ չսպաննեմ, դու ալ յոյսդ Աստուծոյ տալով՝ Աստուած
քեզի կ'ողորմի: Աղջիկը այս խօսքերը ծառայէն լսելով՝ բո-
լոր ուրախութիւնը արամութեան դարձած՝ կսկծալից սրտիւ
աղեկակիծ ողբով, աչքը արիւն արցունք լեցուած այն լեռան
մէջ Աստուծմէ ողորմութիւն կը խնդրէր: Վերջը միտքը գա-
լով աղջիկը հարցուց ծառային թէ՛ եղբայր, կ'աղաչեմ ըսէ
ինծի, ի՞նչ էր իմ յանցանքս որ հայրս զիս մեղցնել ուղեց:
Ծառան խոհեմ մարդուն զրկած զրպարտական նամակին ի-
մաստները մի ըսմ միտքէ յայտնեց. ա՛ն. ասոր համար էր որ
հայրդ քեզ սպաննել ուղեց, ուստի ճշմարտութեամբ կամ սուտը
չեմ գիտեր, միայն թէ այս առածը կ'ըսեմ որ,

Ալլահ իլէ ճանընա, գազմա փուրէֆ Էանընա:

Աստուած թող դատէ այն մարդը: Ինչ որ է նէ, աղ-
ջիկը չապիկը հանեց ծառային տուաւ, և հրաժարականի ող-
ջօյնը տալով իրարմէ գատուեցան: Խեղճ աղջիկը հիմա մի-

նակ մնալով՝ իր ամէն ուրախութիւնները սուզի փոխուեցան. աչքէն հեղեղի պէս արցունք թափելով ան կ'ընէր, կուլար կը պտըտէր բսելով թէ՛ ալ հօրս տունը պիտի չտեսնեմ, անանկ որ յառաջած ատենը ապառաժ քարերն անգամ կը լացնէր: Մանաւանդ երբ ուտելու բան մը չուեննալը միտքը կիյնար նէ, ո՛վ Աստուած, արդեօք անօթի՞ պիտի մեռնիմ ըսելով՝ վախուն խելքը ցնորած՝ կիսամուտ ասդին անդին կը պտըտէր, նամանաւանդ երբ գաղաններուն վախը միտքը կը բեռէր, կ'ըսէր, ո՛վ Աստուած իմ և Տէր, այս ի՞նչ վիշտ է որ զես պաշտեց, ես քեզ եմ սպաւիններ, դուն օգնէ ինձի, և այն իրեն չարութիւն ընողին համար ալ երբէք գէշ չէր խսեք, և չէր անիծեր յիշելով այն առածը թէ՛.

Ե լիե եյիլի՞ հեռ ասեմ իօի,
Քեմիլիե եյիլի՞ եր ասեմ իօի:

Աղջիկը ասանկ խեղճ ու ողբալի վիճակի մէջ թող մընայ, ետքը կը պատմենք. գանք հիմա ծառային: Ծառան աղջկան շագիկը ոչխարի արիւնի մէջ թափելով՝ տարաւ իր Աղային, ու այն ատեն ելաւ ու եկաւ իր տունը: Չար խոհեմը մէկ քանի վկաներ հետը առնելով գնաց գիմաւորելու և բարեւելու. աղջկան հայրն ալ գանի հաւատարիմ բարեկամ համարած ըլլալով՝ սիրով բարեւը առաւ և շատ մեծարանքներ ցուցուց չափ խոհեմին, և շատ շնորհակալ կ'ըլլար թէ աղջկան չարութիւնը չծածկելով՝ զիս կեղտ անունէ ազատեցիր, աղջիկն մեռաւ նէ ալ իմ բարի համբաւս չմեռաւ ըսելով ուրախութեանցը կը նայէին: Այս կերպով գիշեր ցորեկ մէկտեղ կենալով միշտ ուրախութիւն կ'ընէին. խոհեմը երբեք չէր յիշեր այն առածը թէ՛.

Հիլիկազըն Ֆեմերի եարսյասաւ եանար:

Ուստի մենք գանք հիմա լերան մէջ մինակ մնացող խղճալի աղջկան վիճակը տեսնելու: Խեղճ աղջիկը անմխիթար ցաւով կուլար և կը պտըտէր, ասանց գիտնալու թէ՛

ո՛ր կ'երթար: Երբեմն երբեմն վրան մարելիք գալով, մինչև մէկ տարի առանց մարդու մը հանդիպելու, հեծելով և սղբալով կերթար: Վրայի լաթերը պատուներ, և աղան ու ողջիւր զինքը պաշարեր էին. թէպէտ երբեմն գէտերու եզերքները կը լուսոցուէր, բայց լերան առանձնութիւնը և ձորերու արձագանգը զինքը սոսկումով կը պաշարէին: Ընթերցող, կը տեսնե՞ս այս խղճալի կեանքը, և մարդ չեղած տեղը ի՞նչպէս դժուար է ազբիլը, և թէ չքաւորութիւնը ի՞նչեր կը բերէ մարդուս գլխուն, բոտ առածին թէ՛,

Տեկիք ասամր փայար իսեր:

Աղջիկը այս ողորմելի կերպարանօք կը պտըտէր, երբ հինգ վեց ամառան չափ հեռացեր էր հօրը քաղաքէն, որ մըն ալ սիրտը խիստ այրած՝ անօթի մնալէն, սրտի կակիծէն, ԾՓ ընելով աչքերը և ձեռքերը երկինք բարձրացուցած Աստուած իրեն օգնութեան կը կանչէր: Հիմա գիշերը մտեցեր էր, և եղած տեղն ալ անտառ ըլլալով վախուն ծառի մը վրայ ելաւ. անդադա կուլար ու կ'ողբար: Երբ ցիշեր եղաւ, ու համայն բնութիւնը մութը պատեց, աղջիկը լուսնի լոյսով տեսաւ ու հեռուէն տասներկու ձիւղոր կուգար: Մէջ մըն ալ տեսաւ որ կտրիճ ողայ մը ձիւղորն և էն պատուած եկաւ իր ելած ծառին տակի ջրանցքը ձիւ ջրելու, կտրիճ ողան ալ իջաւ ջուր խմելու: Երբ աղան ջուր կը խըմէր, տեսաւ որ ջուրին մէջ ծառեն ստուերը կ'երևնայ և վրան ալ մարդ մը կայ, մէկէն վեր նայելով ձայն տուաւ թէ ո՛վ ես, մա՞րդ ես. բայց աղջիկը վախուն կը դողար և ձայն չէր հաներ, Ձիւղոր կտրիճը զամացած արդեօք ծառին վրայ մա՞րդ բուսեր է ըսելով կը խորհէր. բայց վերջը խելքը գլուխը եկաւ, իմացաւ որ անկարելի բան է ծառի վրայ մարդ բուսնիլ, ուստի կանչեց թէ ո՛վ ես դուն, ձայն տուր ինձի: Աղջիկը, որ մարդէ կարօտ մնազեր էր, աչքերը արցունքով և սիրտը ցաւօք պատասխանեց թէ Աստուծոյ ծառայ եմ և մարդ: Կտրիճը ըսաւ, վար իջիր, հող ինչո՞ւ

ելեր ես, կամ ո՞վ զքեզ հաներ ու ատ տեղ դրեր է: Ազ-
ջիկը այս կոչումը Աստուծոյ կողմանէ օգնութիւն մը համա-
րելով ծառէն վար իջաւ, խորհելով թէ այս անմարդարնակ
տեղէն իմ աղատուելուս պատճառ աս մարդը կրնայ ըլլալ,
յիշելով այն առածը թէ.

Ինսան ինսանս սեպեպ տիր:

Հիմա կտրիճը քովը մօտենալով հարցուց թէ ո՞վ ես,
կամ որո՞ւ աղջիկ ես. աղջիկը ըսաւ, տէր իմ: այս տեղ
պատմելու տեղն ու ժամանակը չէ, քանզի առած է կ'ըս-
ուի թէ,

Հե՛ր ի՛եից վագրը վար, վագրքսըզ ի՛եի փիւսմանլըզ վար:

Կտրիճը աս խօսքը լսելուն պէս հրաման ըրաւ քովի
եղողներէն մէկուն, որ վար իջնէ և աղջիկը ձիուն վրայ դնէ:
Այս կտրիճ տղան Սուրհան քաղաքի Փիլիպէք թագաւորին
Ուրթականուշ անուն որդին էր: Հիմա աղջիկը ձին հեծ-
ցուցին, կերակուր տուին, ջուր խմցուցին, գլուխը և երեսը
գոցելով պահպանեցին և մուշտակ (քիւրք) մըն ալ հագցու-
ցին, քիչ մըն ալ ասդին անդին պտըտելով որս չգտնելէն
ետ դարձան իրենց քաղաքը, որ մէկ ժամ հեռու էր: Քա-
ղաք կըսեմ, աչքերդ տեսնար նէ, ինծի պէս չտեսնող կ'ըլ-
լայիր, (բայց ոչ կուրութեամբ), ի՛նչ քաղաք, ի՛նչ մեծու-
թիւն, ի՛նչ զարդարանք, ի՛նչ պարսպաշինութիւն, ի՛նչ փո-
ղոցներ և ի՛նչ տուներու յարժարութիւն: Ի՛նչ վաճառք և
ի՛նչ լուծայափոխութիւնք, ի՛նչ հագուստ և ի՛նչ փառաւո-
րութիւններ, ի՛նչ մարդկանց քաղաքավարութիւն և ի՛նչ ա-
ռաքինութեանց խոհեմ կացութիւն, ի՛նչ արգասիք և ի՛նչ
ծաղկաւէտութիւնք, ի՛նչ բերք և ի՛նչ առատութիւնք, ի՛նչ
դատք և ի՛նչ արդարութիւնք, ի՛նչ կշիռք և ի՛նչ ուղղու-
թիւնք, ի՛նչ սէր և ի՛նչ եղբայրայարգ բարեկամութիւնք,
ի՛նչ պատիւ միմեանց և ի՛նչ մեծարանաց երջանկութիւնք,
ի՛նչ շուք և ի՛նչ շքեղութիւնք, ի՛նչ հարստութիւնք և ի՛նչ

ընչաւէտութիւնք: Ասանկ քաղաքի քաղաքապետը կամ թա-
գաւորը ո՞րչափ ի բարիս զարմանալի կ'ըլլայ, ան ալ դուն
մտմտայ, ի՞մ հոգս չէ: Հիմա աղջիկն ալ զարմացած իր վեր-
ջին բազդին յոյսը առ Աստուած դնելով՝ կը յիշէր այն ա-
ռածը թէ,

Ալլահին ի՛եի եաք սր, ամմա փագ սր:

Ուրեմն հիմա խորհէ թէ աղջիկը այսպիսի փառաւոր քա-
ղաքի վը մէջ ի՛նչ փառաւոր փառքի և շնորհքի պիտի հաս-
նի: Թագաւորին որդին հետեւեալ օրը աղջիկը աղախինե-
րուն հետ բաղնիք զրկելով մաքրել տուաւ և դժխոյական
հանդերձներ հագցնելով մօրը քով դրկեց և հրաման ըրաւ
որ իր գլխուն եկածները մօրը պատմէ: Խեղճ աղջիկը բոլոր
քաջածները լալով պատմեց, թագուհին լսելուն պէս զար-
մացաւ մնաց թէ խոհեմ կեղծաւորը ի՛նչ չարութիւններ բե-
րեր է այս խեղճ կուսին գլուխը, և թէ հայրը ի՛նչպէս ա-
ռանց քննութեան այս վիճակին մէջ ձգեր է, ու սկսեց նեղ-
եալ աղջիկը մխիթարել ըսելով թէ մի՛ վախճար,

ձե՛քանըն սօնու սե՛քա սր, եւ քե՛ «Անանըն սուվասը պա-
տընսա իմիւ», եւ քե՛ «Էմիլին սօնու եեմիւ», կամ քե՛ «Տեով-
լիքին պատընսա իմիւ»:

Թէեւ աղջիկը այսպիսի խօսքերով քիչ մը կը մխիթար-
ուէր, բայց աշխարհիս մեծութիւնը և փառքը ոչինչ համա-
րելով՝ ըստ հին առածին կըսէր.

Պու տիւնեա պիր պալըզ սր, քե՛ն քե՛մե, ազըլ եեմե՛ն,
Ֆիքիր տիւնե, չալ չըզ, տալ չըզ, ալ չըզ:

Հետեմնին միշտ ուրախութեամբ կը վարուէր, ու այն-
չափ սէր չէր կապեր անոնց, մանաւանդ կը վախճար ալ ա-
նոնցմէ յիշելով այն առածը թէ,

Տօղրուլըզ միմարե՛ե, մուհապպեք չալըսա:

Այս կեպով վեց ամիսի չափ անցնելէն վերջը, Փէլիքէք թագաւորը մեռաւ, անոր տեղ մեծ հանդէսով Ուրթականմուշ նստեցուցին, բայց որովհետեւ դեռ ամուսնացած չէր, ուստի իր մայրը թագուհին՝ լեռնագլուտ աղջկանը վրայ սէր ունենալով իր նորագոսակ թագաւոր տղուն տուաւ Աստուածային օրինօք և թագաւորական մեծ հանդէսով, Հիմա լեռնագլուտ աղջիկը եղաւ թագուհի, բարեպաշտ և վայելուչ զարդու ու երջանիկ կենօք միշտ կը գուարճանար, փառք տալով Աստուծոյ որ զինքը ի մահուանէ ազատելով, և ամենայն նեղութիւններէն ու վիշտերէն փրկելով այսպիսի մեծ աստիճանի նացուց, ուստի միշտ խնարհութեամբ կը կենար սոսնց հպարտանալու, յիշելով այն առածը թէ.

Մաղուորն խամի Ալլան սրբ:

Մանաւանդ որ առջի քերան կրած նեղութիւնները երբեք մտքէն չէր հանիր և խոնարհ սրտով Աստուծոյ փառք կուտար յիշելով այն առածը թէ.

- Է՛յ Ֆելիք, քիմինք գալուն ետքիրքսին քիմինք քելեք,
- Քիմինք գամեան պիչքիրքսին, քիմինք եքելեք,
- Քիմինք քավուս գուօն վերքսին, քիմինք լէլլեք,
- Քիմինք շէքան կեօնեքիրքսին, քիմինք մէլեք,
- Քիմինքի համամնք իսքսին, քիմինքի քէլլեք,
- Քիմինք պեօրեք վերքսին, քիմինք կեվրեք:

Այսպէս վեց տարի առ Աստուած ապաւինելով՝ ուրախ գուարթ ապրելէն ետք երկու թագաւորածին մանչ տղայ ունեցաւ, որ շատ սիրուն և կատառ աղաքներ էին: Գիշերք մը նորագոսակ թագուհին հրազին մէջ տեսաւ որ իր հայրը նստեր կուլար, թագուհի աղջիկը հարցուց թէ ո՞վ հայրեկ, ինչո՞ւ կուլաս, ի՞նչ է քաւք, հայրը ըսաւ թէ՛ ի՞նչպէս չիլամ, աշխարհիս վրայ զաւակ մը ունեցայ, ան ալ անառակ ըլլալով ձեռքէս կորաւ զնաց, իս մտիթարող մէկը չունիմ, գիշեր ցորեկ կը ճգնիմ. ո՛ւր էր որ այն աղջիկս ողջ ըլլար, բայց ի՞նչ ընես:

Էօմեկ իլե գալգան զիյան իլե օրուրուր:

Այս առածը միտքս չբերելով՝ աղջկանս արիւնը մտայ. անոր համար ամէն օր կուլամ, բարեյո: Դոր խրատիչ մը չունենալուս համար ի կրիցս բռնազատեալ ըրի՛ ըստ սոսածին թէ՛:

Էօմեկ պալսան քարը սր:

Այլոց մեծարանութիւն կընէի և իմ գլխուս գալիքները չէի գիտեր, և չէի յիշեր այն առածը որ կըսուի,

Պեօլիւք պեօլիւք սեօլիւք:

Թագուհի աղջիկը այս խօսքերը լսելով աղիքը կտոր կտոր եղած, իր անմեղութիւնը և հօրը անգիտութիւնը յիշելով այն աստիճան քարծր ձայնով սկսեց լալ, որ թագաւորը արթննալով ձայն տուաւ, և պատճառը հարցուց թէ ինչո՞ւ համար քուռին մէջ կուլար: Թագուհի աղջիկը բուն պատճառը ծածկելով, երազիս մէջ զիս կը ծեծէին՝ անոր համար լացի, ըսաւ: Թագաւորը յորդորեց թագուհին և սիրտ տուաւ որ չիլայ: Բսելով թէ այն երազը սուս է, լալու ի՞նչ հաւկ կայ. չե՞ս մի գիտեր այն առածը որ կըսուի.

Էլ իշիւն աղլայան կեօգեկն օլուր:

Թագուհին թէև առ երեսս լոնց, բայց իր ցաւը առանց մարդու յայտնելու մինչև երկու ամիս սրտին մէջ լալով օր օրի հայեցաւ: Թագաւորը տեսաւ որ թագուհին ձեռքէ ելլելու վրայ է, ըսաւ անոր, սիրուհիս, ինչո՞ւ ցաւդ ինձմէ կը պահես. ըսէ տեսնեմ ի՞նչ է ինչդիրքդ: Թագուհին ըսաւ, տէր իմ, ի՞նչ ըսեմ, չես գիտեր այն սոսածը թէ,

Սեօլիւքեկն սեօգ ուզար, արքար եկեք, սեօլիւքեկեկն եվլեա սր սեօլիւքեկն:

Ասոր վրայ թագաւորը աւելի բարկացաւ և ստիպեց որ ըսէ ցաւը. թագուհին անձար մնալով՝ պատմեց իր հօրը վերայով տեսած երազը: Ան ատեն թագաւորը ըսաւ, կուզես նէ հայրդ հոս բերել տամ: Թագուհին ըսաւ, անոր հոս գալը աղէկ չէ, զիս հոն զրկէ. քանզի ինձի կը վայլէ անոր սոքը երթալ, և հայրական օրհնութիւն ժառանգել: Թագաւորը

տեսաւ որ չղրկէ նէ, պիտի հալի ու մաշի, ուստի իր վէզի-
րին յանձնելով՝ բաղմաթիւ սպասաւորներ ու զօրքեր ալ
մէկտեղ զրկեց, որ երթայ թագուհին իր հօրը հետ տեսնուի:
Թագուհին իր երկու որդիով մէկտեղ կառքը նստաւ,
վէզիւրն ալ զօրքով ճամբայ ելաւ: Թագաւորը վէզիւրին պա-
տուիրեց որ որչափ կարելի է, վեց ամսուան մէջ տանի ու
ընդէ, ապա հրաժեշտի համարոյնք տալով բաժնուեցաւ:
Սաստիկ ոտընթացիւք մէկ ամիս ճամբորդութիւն ընելով՝ իր
հօրը երկիրը հասնելու համար մէկ շաբթուան ճամբայ մնա-
ցեր էր: Մէկ գիշեր մը ինչպէս կըլլայ թագուհին կառքին
պատուհանին մէկը կը բանայ. հիմա վէզիւրը թագուհին
պատկերը տեսածին պէս յիմարեցաւ ի գեղուոյն: Ուստի ինք-
նիրեն խորհեցաւ որ հիմա ասի իմօ է, ո՞վ կրնայ ինձի բան
ըսել, ես հիմա անի կը բռնադատեմ, մինչեւ որ իմ չար
կամքս յազեցնէ. այս խորհուրդով գնաց կառքէն ներս մը-
տաւ և միտքը յայտնեց, աղջիկ թագուհին զարմացաւ ասոր
համարձակութեան վրայ, և շատ խրատներ տուաւ, որ ան
ապերախտութիւնը չգործէ իր թագաւորին դէմ, բայց հնար
չեղաւ, հիմա թագուհին աղէկ սեպեց մեռնիլ, քան անոր
չար կամքը յազեցնել: Վէզիւրը տեսաւ որ խօսք մտիկ չընիր
թագուհին, երկու արքայածին զուակները մօրը աչքին առ-
ջեւ սպաննեց որ թագուհին վախուն անձնատուրը լլայ, թա-
գուհին դարձեալ դէմ կեցաւ. Ան ատեն վէզիւրը ըսաւ, հի-
մա քեզ ալ կ'սպաննեմ թէ որ ինձի չհնազանդիս: Թագու-
հին՝ որ իր երկու զուակները արեան մէջ հոգիներն փչած
տեսաւ, սրտին կսկիծէն տակնուվրայ եղած, կաղաչեմ ըսաւ
վէզիւրին, քիչ մը քովէս հեռացիր որ հիմա իմ որդւոցս վրայ
լամ, վաղը գիշեր հրամմէ եկուր, որպէս զի ներկայ փոր-
ձանքէն ազատի: Վէզիւրը հաւատալով խօսքին իր վրանը
դարձաւ, համարելով թէ վախուն իր կամքը պիտի կատա-
րէ: Թագուհին երբ տեսաւ որ վէզիւրը քովէն հեռացաւ,
զգեստնեհրուն վրայ քուրձ մը հագաւ, կառքէն վար իջաւ և
բանակէն հեռանալով գիշերը մինչեւ լոյս քալեց գնաց, և

որդւոց կսկիծէն աչքին վախ և զազանաց երկիւղ չէր երեւ-
նար, ետքը խոտոչի մը մէջ պահուրածեցաւ որ չգան զինքը
զանէն: Առաւօտ որ եղաւ աղախիւնները լուր տուին վէզի-
ւրին ըսելով թէ թագուհին չկայ, և արքայորդիքն ալ սպան-
նուած արեան մէջ մնացեր են: Վէզիւրը իր յանցանքը ծած-
կելու համար թագուհին կը փնտռէր ըսելով թէ ո՞ւր է, կամ
ի՞նչ է եղեր: Շատ մը փնտռելէն վերջ՝ երբօր չգտան, վէզիւրը
ըսաւ թէ, այս որդիքը ինքը սպաններ ու փախեր գացեր է,
որովհետեւ թագաւորը այս թագուհին լեռնէն գտած էր,
լերան աղջիկը ըլլալով՝ հիմա որ լեռը տեսաւ նէ, վերստին
իբր ընակած տեղերուն կարօտ ըլլալով՝ գնաց հոն: Ասանկ
ըսելով երկու որդիքը հոն թաղեց վրանին հոյակապ շիրիմ
մը շինեց, գարշելին գլուխնին կտրեր հիմա մօրուքնին կը
սանտրէ: Բանակը ետ դարձուց Սուրհան քաղաքը երթալու:
Ընթերցող, թող ատենք իրենց ճամբան երթան, մենք
գանք հիմա թափառական թագուհիին: Հիմա խեղճը նորէն
լեռները ինկաւ, սկսեց լալով և ողբալով ապառաժ քարերը
թնդացնել: Ա՛խ ըսելով կը հառաչէր և զԱստուած կ'աղա-
չէր ըսելով թէ, ո՞վ Աստուած իմ, ինչո՞ւ իս նորէն լեռնե-
րուն մէջ ձգեցիր, ողորմէ ինձի: Խեղճ աղջիկը թէեւ յան-
ցանք չուներ, բայց Աստուած զանի այս փորձանքներով
ովին մէջ կը մաքրէր: Աղջիկ թագուհին եր-
բէք իր յոյսը չկտրեց, յիշելով թէ:
Տաղ տաղա գավուումագ, ինսան ինսանա գավուում:
Ուստի հօրը երկիրը մօտեցած, ըլլալով, կէս անօթի և
կէս կուշտ մէկ ամիս լեռները պտրտելով՝ հօրը քաղաքին
թօտ լեռան մը վրայ հովիւի մը հանդիպելով հարցուց թէ
այս ոչխարները որո՞ւնն են. հովիւը ըսաւ, մէկ մեծատուն
վաճառականի է, որ մարդ չունի, ոչ որդի, ոչ կին և ոչ այլ
բէ, բայց միայն մէկ ծառայ մը ունի, և մէկ խոնկեմ այր մը
կայ, որ գիշերները կուգայ բարեկամութեամբ կ'ըքօսնու,
իրեն հարազատ բարեկամ միայն ան ունի: Խղճալի աղջիկը
սածին պէս, իմացաւ որ հօրը վրայ էր խօսքը, ուստի աչ-

քերը լեցուած հովիւին հարցուց թէ, ո՞ր երկրացի ես. ան ալ ըսաւ. ես հեռու տեղէ եկած եմ, որ ան մարդուն ոչ-խարները արածելով քիչ մը ստակ վաստկիմ և իմ երկիրս երթամ, բայց հովիւը ամենեւին չէր գիտեր թէ այս ո՞վ է, կամ մա՞րդ է թէ կին է, ինչու որ վրան քուրձ հագած և մազերը գլխուն մէջ պահած էր, ու վրայէն ալ հին բան մը կապած էր: Ուստի աղջիկը հովիւին ըսաւ, ո՞վ եղբայր, հի-մա քեզի երկու հարիւր ոսկի տամ նէ երկիրդ կերթա՞մ. հո-վիւը ըսաւ, մէկ ժամ չեմ կենար, բայց այս ոչխարները ի՞նչ ընեմ, տիրոջը տալու է. դուն հոգ մի ընել, ըսաւ աղջիկը, ես անոնք իրեկուան տիրոջը տունը կը ձգեմ, միայն թէ դուն գնա երկիրդ: Հանեց երկու հարիւր ոսկին հովիւին ձեռքը համբեց, որովհետեւ ստակ և ծանրազին քարեր ունէր: Հո-վիւը երբ ոսկին առաւ պիտի երթար, թագուհին ըսաւ որ վրայի մորթեղէն հագուստդ և մորթեղէն գլխանոցդ (խալ-բախ) և տաւարճըդ ու գաւազանդ տաւ, որ ասկէ ետքը ես պիտի արձեմ ոչխարները: Հովիւը հաճեցաւ ու հանեց ամէն ուզածները տուաւ, և թագուհի աղջկան մնաս բար-եաւ ըսելով ելաւ գնաց: Հիմա քեզի ըսեմ ո՞վ ընթերցող, երբէք ըլլալու բա՞ն է որ թագուհին հովիւ ըլլայ, բայց մը-տիկ ըրէ առածը ի՛նչ կըսէ.

հնթիմալ sr էյ հեհեսիմ, կիւն օլա սէրեսա քուրուտա:

Կը տեսնե՞ս ինչպէս աշխարհ է և ինչպէս դար, որ մէ-կէն մարդս յետին ստրկութեան և չքաւորութեան կը փոխէ, ըստ առածին թէ,

Տիւնեանքն մալի տիւնեսա գալըր:

Թագաւոր և թագուհի՝ աշխարհս ունեցածներէն բան մը չունին, ամենուս ունեցածը կամ պէտք եղածը վերջապէս երեք կանգուն երկայնութեամբ փոս մըն է: Այս խորհուր-դով թագուհին հովիւին լաթերը հագաւ, տավարճըդ քովը կախեց, ջուպն ալ ձեռքը առաւ, իրեկուն ըլլալուն կը նա-յէր, որ երթայ իր հայրը տեսնէ առանց ինքզինքը յայտնե-

լու: Իրեկուան ոչխարները առջեւը ձգելով իր հօրը տունը գնաց. հայրը եկաւ նայեցաւ որ հովիւը փոխուեր է. հարցուց թէ դու ո՞վ ես. աղջիկը զինքը պահելով և անձը ազդա-ցնելով և գլխուն վակեղն ալ երեսին մինչեւ կէսը քաշած պատասխան տուաւ թէ՛ ծառայ եմ Աղայ, ձեր առջի հովիւը իմ եղբայրս ըլլալով երկիր դրկեցի, կը կամիս նէ անոր տե-ղը ձեր ոչխարները արածեմ, եթէ չէք կամիր նէ, կամք ձեր եղիցի, ըստ առածին թէ.

Իսքիյեհին գուլի եմ, իսքիւհիյեհին սուլրտնր:

Հայրը հովիւին խօսքերուն հաճելով ըսաւ, որովհետեւ դուն անոր եղբայրն ես, քու վրայ կը գլթամ. ասկէ ետքը դուն իմ ոչխարներս արածէ, երբեմն ալ երբոր ուրիշ կարե-ւոր ծառայութիւն ըլլայ նէ ըրէ: Հովիւ աղջիկը հաւատար-մութեամբ իր գործը կը կատարէր, և երբեմն ալ կը տեսնէր որ գիշերները իր նախաթշնամի խոհեմ այրը կուգար հօրը հետ կ'ուտէր, կը խմէր և ուրախութիւն կ'ընէր: Իր սրտէն արիւն կը քալէր, բայց բանը Աստուծոյ ձգելով լուռ եւեթ կը կենար: Հիմա այս թագուհի աղջիկը թող իր հովութեան պաշտօնը վարէ, մենք դառնանք ետ դարձող վէզիրին հետ Սուրհան քաղաքը մտնենք...: Թագաւորը տեսաւ որ թա-գուհին և իր սիրուն դաւակները վէզիրին հետ չեն, ոկսեց լալ, ողբալ, աղաղակել և իբրև դառիւմ մռնչել: Եւ երբ հարցուց վէզիրին թէ ո՞ւր են իմ թագուհիս և որդիքս: Վէզիրը կեղծաւորական լացեր թափելով՝ Տէր իմ, ըսաւ, մինչև մէկ ամսուան ճամբայ կամ աւելի գացինք, որ ալ իր հօրը քաղաքին մօտեցեր էինք, գիշեր մը ելեր իր երկու որդիքը սպաններ և փախեր գացեր է. այնքան փնտռեցինք բայց չգտանք. ուստի արքայածին դաւակները մեծ ողբօք թաղեցի և վրանին չիրիմ ալ չիմեցի, ու գարձայ եկայ: Թա-գաւորը այս խօսքերը լսելով տակնուվրայ եղաւ, և զանա-զան կասկածներու երթալով՝ իր տեղը փոխանորդ մը դրաւ, և վէզիրը հետը առնելով արամտութեամբ գնաց որդուցը

Թագուած տեղը, ուր մեծ ողբ և կոծ ընելէն ետքը՝ Թագաւորը վէզիրին ըսաւ. «Սկուր քեզի՛ հետ սա յողջկան քաղաքը երթանք, գուցէ իր հօրը առնը փախած է, որ եթէ հոն գտնեմ նէ արդարեւ պիտի սպաննեմ այն չարը, որ ի որդոցս արիւնը մտեր է»։ Վէզիրը երթալ չուզելով պատճառ կը բերէր ըսելով թէ տէր իմ, այն աղջիկը որ լեռնէն գտա կարծեմ թէ գիւական մէկ մըն էր, որ նորէն այս լեռներու մէջ կորուսինք։ Իսկ Թագաւորը աղջկան ամէն բանին տեղ եակ ըլլալով՝ ստիպեց որ անպատճառ երթալու ենք. քանզի այսքան մօտենալէս ետեւ ետ դառնալս ինծի ցաւ կ'ըլլայ վասնորոյ ակամայ կամօք վէզիրը հնազանդեցաւ մէկտե երթալ։ Մէկ շաբաթէն հասան այն լեռանը վրայ, ուր աղջիկ Թագուակի հովիւը իր հօրը ոչխարները կ'արածէր։ Քով գացին. հիմա հովիւ Թագուակին որ տեսաւ իր Թագաւորը վէզիրը, սիրտը ելաւ և սկսեց լալ։ Թագաւորը զանի ճանչնալով թէ ով է, ըսաւ, ինչո՞ւ կուլաս, հովիւ. ինչո՞ւ չիլամ, ըսաւ հովիւը։ Երկու գառն ծնաւ մէկ ոչխարէս, և և շունս արթուն չըլլալով՝ դալը եկաւ ու բլքեց, ես զանոնք արեան հեղեղներու մէջ ողողուած տեսնելով սիրտ կտոր կտոր եղաւ ու կուլամ։ Թագաւորը հովիւին գթալի սրտին վրայ զարմանալով ըսաւ. ո՞վ հովիւ, հապա ալ մարդը որ իր երկու զաւակները կտրած մեռած տեսնէ և ինչպէս պիտի լայ։ Այս խօսքին վրայ երկուքն ալ իրարո նայելով սկսան լալ։ Թագուակի հովիւը հնարիւք և ծածու կը խօսէր, բայց Թագաւորը երբէք չէր իմանար։ Վերջապէ հովիւ Թագուակին հարցուց թէ տեա՛րք իմ, ո՞ւր բարով, ո՞ւր երթալու միտք ունիք. Թագաւորը ըսաւ թէ քաղաքը պիտ մտնենք և պատինք, ու գիշերն ալ վաճառականի մը առն կ'ուզենք մնալ։ Թագուակին գիտնալով որ իր հօրը առնը պիտի իջնեն, նորէն հարցուց թէ՛ տեա՛րք իմ, ո՞ր վաճառականի տունը պիտի իջնէք. Թագաւորը ըսաւ, Աքլոր վաճառականին տունը, որ միայն մէկ ծառայ ունի, մէկ անգամ ամուսնացած և մէկ աղջիկ ունեցած է ու վերջը կորսնցու

ցած է։ Թագուակի հովիւը պատասխան տալով ըսաւ, Աստուած ձեզ շրկեր է որ ինծի պատահեցաք, այս ոչխարները այն վաճառականինն են, ես ալ անոր հովիւն եմ, ութը տարի է որ անոր գուռն են նմ (ասանկ կ'ըսէր որ կասկածի չերթան), թէ որ կուղէք նէ իրիկունը մօտ է, մէկտեղ երթանք հոն։ Անոնք ալ հապճէպով իրիկուան մէկտեղ գացին Աքլոր վաճառականին տունը, որ մեծ պատուով ընդունեց այս նորեկ հիւրերը և համադամ կերակրօք յարգեց զանոնք, և իր խոհեմ բարեկամն ալ անոնց սեղանակից ըրաւ, որ կերան ու արբան, ուրախացան և զուարթացան։ Յետ կերակրոյն, որովհետեւ ձմեռ էր ու գիշերներն ալ երկայն, նըստան ու սկսան անցած դացած բաներուն վրայ խօսիլ։ Հովիւ աղջիկը առանց խօսելու մտիկ կ'ընէր, և մէկն ալ զինքը չէր ճանչնար, քանզի կը կարծէին թէ ի բնէ հովիւ է։ Զուարթութեան և զրօսանքի համար վաճառականը ստիպեց որ խոհեմ բարեկամը վէպ (մասալ) մը ըսէ իրենց, որովհետեւ այն խոհեմը միշտ պատմութիւններ ընելով՝ վաճառականին սիրտը կը զուարճացնէր։ Թագաւորն ու վէզիրն ալ այս մարդուն բանգէտ մէկ մը ըլլալը իմացած ըլլալով՝ կը ստիպէին որ բան մը պատմէ. ուստի խոհեմը սկսաւ սա հետեւեալ պատմութիւնը ընել, որ երեք իմաստալից խօսքերու մէջ ամփոփուած է։

Նախ՝ առանց քննութեան և խոկման բանի մը ձեռնամուխ մի՞ ըլլար։

Միւլահագասըզ իւ իրմեք, վե քեքիւր իրմեքիզին քելամ քեոյիմեքին մինասիպեքի եօզ սր։

Ազ գանահաք, չօզ պեքեքեք։

Տիւնեաքե մալ ազըլ սր, քիւնին հիւնեքի օյսուգան քօնքալ, մալ քեյե՞ լազըմ։

Այս երեք իմաստիս վրայ պիտի խօսի խոհեմը, լսեցէք, փ'ըսէր, քանզի առած է կ'ըսուի։

Գրասեքն հիսսեք։

«Ժամանակով անառակ և շռայլ տղուն մէկը՝ իր ծնո-
ղացը խօսքը մտիկ չընելով, այնչափ ինքզինքը զեղխու-
թեան տուաւ ու իր սրտին ամէն ուզածը կատարեց: Հար ու
պնօրէն անձանց հետ ընկերանալով, որ ստակները հատնե-
լով յետին աստիճան աղքատութեան հասաւ, և սկսեց ա-
ւակամայ ձի քշել որով օրը չորս հինգ փաթա հազիւ կը վաստը-
կէր, ինչպէս որ առած է կ'ըսուի:

Աւերն պիլեմ, իժին պիլեմ՝ զարուր Օլմագ:

Ուստի այս տղան ասանկ խեղճութեան մէջ մնալով՝ երբ
օր մը մեծատունի մը տունը ձիով փայտ կը կրէր, տեսաւ
որ մեծատան մէկ հատիկ աղջիկը իջրեւ փայլուն աղամանդ
կը ճեմէր սրահին մէջ: Բոլորովին սիրահարեցաւ անոր գե-
ղեցիութեանը, առանց միտք բերելու այն առածը թէ:

Քիլիին ագմաղը փազլավասան փայ ումար:

Ես այս աղջիկը ինձի կին կ'առնեմ, ըսելով տուն գնաց
և կ'ստիպէր իր խեղճ մայրը որ երթայ մեծատունին աղ-
ջկան հետ խօսք կապէ: Խեղճ մայրը գիտէր որ ըլլալու բան
չէ. ծօ՛ տղայ, ըսաւ, դուն խեղճ ես ինչի՞ք կը վստահիս,
ի՞նչ նշան ունիս և կամ ի՞նչ արհեստ, դուն քեզ պահելու
անկարող ես, անանկ հարուստի մը աղջիկը ի՞նչպէս պիտի
կերակրես, ևս խեղճ եմ որ երթամ խօսք բանամ: Տղան
դարձեալ ստիպեց որ երթայ, թէ չէ քեզ կը մեռցնեմ, ըսաւ:
Մայրը կամայ ակամայ իր պատուած ֆէրածէն հագած կ'ը-
սէր. ի՞նչ երեսով դիմացնին պիտի ելլեմ, և ի՞նչ համար-
ձակութեամբ աղջիկ ուզեմ: Ինչ և իցէ լալով և հեկեկա-
լով գնաց հասաւ մեծատան դուռը, ներս մտաւ, վեր ելաւ
և բարեւեց տիկինը ու նստաւ քաղմոցին մէկ ծայրը: Տի-
կինը ըսաւ, բարեաւ լիցի գալուստդ, մայրիկ. պէտք եղած
պատիւը ցոյց տալէն եաքը՝ հարցուց թէ ի՞նչ բանի համար
եկելի ես. խեղճ պառաւը ակամայ սկսեց ըսել. ես տղայ մը
ունիմ որ հրամանուցդ աղջիկը կ'ուզէ, անոր համար եկելի
եմ որ խօսք առնեմ, կուտամք թէ չէք տար: Տիկինը ըսաւ:

մայրիկ, հրամանուցդ զաւակը ո՞վ է, ի՞նչ կ'ըսուի, ի՞նչ ար-
հետտ և ի՞նչ մեծութիւն ունի, ի՞նչ հնարքի տէր է, ու-
սումնակա՞ն է, լեզուներ գիտէ՞, նոր զուլաներէ՞ն է թէ հին
գլուխներէն: Մայրը ըսաւ, իմ տղաս չուլ թութմաղ է,
վրայ գլուխ չունի, արհեստը աթ համալի է, կարդալ չի
գիտեր, իշու պէս բան մըն է, ըստ առածին թէ:

Վերին եկսին, Խորիւն Խարսըն, պեխիլին ճանի չըգմաւըն:

Գործ մըն ալ տալ ուզես նէ, հոգի կը քակէ մինչեւ որ
կատարէ, ուտէ նէ ախորժակը տեղն է չորս օխա հաց մէկ
նստելուն կ'ուտէ, օրուան վաստակը վեց փարայ է, վրան
գլուխը «չուլն ի չուլին հայտար կուտայ»: ասանկ անուանի
զաւակ մը ունիմ: Հարուստ է, բայց ոջիլով. ունեւոր է,
բայց աղտով. զօրաւոր է, բայց աղքատութեամբ. անա ա-
սանկ պատիժ տղայ մը ունիմ, չըլլայ որ մոռնաս և անոր
առջեւ յիշես:

Պիրինի չիյնե, պիրինի եուր, օ պիրինի էլիսեհ հազըր բուր:

Սեղան բերուած բոլոր կերակուրները կը լափէ, անանկ
որկրամոլ տղայ մըն է որ ինչ ընելս չեմ գիտեր. վախուս հոս
եկայ, եթէ չգալի նէ իս կը խեղդէր: Ոչ ամօթ գիտէ ոչ
պատկառանք, ըստ առածին թէ:

Աւարդ ցեհեճն արլանր, չուլ սե կիյսե սալլանր:

Ի՞նչ ընեմ, ինտո՛ր ընեմ. շատ հեղ մանածիս դրամովը
կը պահեմ, զաւակ է, ձեռքէ չհանեմ ըսելով հացը կը ճա-
րեմ, դուքէ օր մը խելքը գլուխը կուգայ, մարդ կ'ըլլայ.
Քանզի դեռ երիտասարդ է: Տիկինը ըսաւ, շատ աղէկ խօ-
սեցար, մայրի՛կ, բայց չեմ կարծեր որ տղադ խելաբերի,
քանզի անանկ անառակներուն վրայ է որ կ'ըսուի:

Խուլլու խուլլունսան վազ կեչմեզ, ես կեպերե ես իրէ:

Բայց ինչ եւ իցէ ջու զաւակդ է, ես հիմա աղջկան
համար խօսք չեմ կրնար տալ. ատ ըսածներդ աղջկան հօրը
կը պատմես, կուտայ չտար ինք գիտէ, աղջիկը իրն է: Ուս-
տի հայրը կանչեցին, կնիկը մի ըստ միտջէ օղբալով պատմեց

անոր, (հիմա որ խոնկեմը այս պատմութիւնը կ'ընէր, թագաւորը և վէզիրը, վաճառական Արլորը և հովիւ աղջիկը՝ ամէն զգուշութեամբ մտիկ կ'ընէին): Մեծատունը ըսաւ, դէս զաւակդ կանչէ տեսնեմ ի՞նչ տեսակ մարդ է. մայրը գնաց շուտ մը բերաւ իր որդին և կանգնեցուց մեծատան առջեւը վրան գլուխը պատռած, ձեռքերն ու երեսը մրճոտած և արեւէն սեւցած, ոտքերը մինչեւ սրունքները ցեխերէն ապականուած, այնպիսի զարմանալի հրէշ մը որ յաւէտ դժոխքէն ելած սատանաներուն կը նմանէր: Հիմա տղան այս այլանդակ կերպարանքով, ցրտէն դող ու սարսափը սիրտը առած՝ մանր ֆինոյի նման մեծաւորին առջեւը կը դողար: Մեծատունը ըսաւ, ո՛վ որդի, այս ի՞նչ կերպարանք է, այս ի՞նչ խեղճութիւն է, դուն քու պակասութիւններդ չ'ոգոս, դուն դքեզ չ'իմամե՞ս, որ ելեր աղջիկ ալ կուզես, այս կերպարանքովդ ի՞նչպէս օտարի զաւակ պիտի պահես, վայելո՞ւն է:

Հիչ պէգիր պարտադրեալ գիւնպիւլ, եախոս զամպագ եագրեր՝ մր:

Այս բաները դու չե՞ս մտածեր, հիմա թէ որ աղջիկս քեզի տամ, որը յիսուն մանդըր չես վասակիր: Տղան մեծատան այս խօսքերուն պատասխան տալով ըսաւ, ի՞նչ կ'ընես ըրէ զիս մէկ գործի մը վրայ դիր, տես ի՞նչպէս տղայ մը կ'ըլլամ որ դուն ալ կը զարմանաս, դուն այն առածը չե՞ս գիտեր որ կ'ըսուի:

Քեփեհեկ այրբնա եր եարա:

Դուն իս ասանկ չուլու խուտուզ տեսար նէ տէկիրմէն. տէն եկո՞ղ մը գիտցած. ասանկ չըտտի երեւելովս զիս այն առածին տեղը դրիբ որ կ'ըսուի:

Պեհի ուճագ քեփեհ կեօրիւպ, սալահանե սեփեքի՞ մի սանսըն:

Ի՞նչպէս ընեմ, աղքատութիւնս ինձի մեղք չեղաւ ա՛, ես ալ հօր մը զաւակն եմ, փառք Աստուծոյ վիճուորս ողջ է, կտրիճութիւն ունիմ, քիչ շատ կը վաստկիմ, կը պահեմ ըստ առածին.

Ազը պիլմեյեն, չօղունը սա պիլմեգ:

Ճշմարիտ կ'ըսեմ, զիս քու մէկ գործիդ վրայ դիր, տես ի՞նչ կտրիճութիւն կը ցուցնեմ: Մեծատունը տեսաւ որ ճարտար լեզու ունի և ճարպիկ կը պատասխանէ, ծօ՛ տղայ, ըսաւ, ես քեզ փորձած չըլլալուս չեմ գիտեր, իմ գործս քեզի ի՞նչպէս հաւատամ, չե՞ս մի գիտեր այն առածը որ կ'ըսուի:

Պիլմեհիյին արբն արթընա կեչմե, եա գաբար, եա քեբեր:

Տղան ըսաւ, հրամմեր ես Աղայ, ես այդ առածը գիտեմ, բայց փորձելը դժուար բան չէ՞նք, Աստուծոյ փառք, ես հոս եմ, քու կարծիքդ հոն թող ըլլայ:

Հալեպ օնսա իսե, արբն պունսա սր:

Քէրէմ ըրէ, փորձէ Աստուծոյ՝ տես թէ ի՞նչ քաջութիւն կը ցուցնեմ. մեծատունը ըսաւ, ո՛վ տղայ, սիրտս քեզ սիրեց ճարտար խօսքերուդ համար. հիմա քեզ հեռու տեղ մը գործի դրկեմ նէ կ'երթա՞մ. օ՛ֆ, ըսաւ տղան, ճէհէննէմէն կրակ բերելու ալ ճամբես և ճամբան ոտքերս և ձեռքերս թափին, լեզուս չորնայ նէ, ահուաներովս կ'երթամ, կ'առնեմ և կը բերեմ. սակայն ստակ չուներիմ, ճամբան ու ամէն բան բուսցնողը ստակն է, ըստ առածին թէ,

Չըք չըք եսեմ նալչա սր, իօ պիրիբեհն ազչե սիր:

Ծառադ՝ փարա ըսածդ սարաֆին խանութը և միտը խասապին չէնկէլը կը տեսնեմ. փարա ըսես նէ ճէպս պիրինճիները կը պէքլէյէն կոր, բերանս չոր հաց և մաղտանոսէն զատ բան չէ մտեր. խոտ ուտելով ճգնաւոր դարձած եմ. Կողմաս և Դամիանոս անարծաթ բժիշկները իմ ամուճայիս տղաքներն են, անանկ մէկ կուտորդ ու գիւլամ եմ որ լեզու կ'ուղէ պատմելու, ալ դանակը ոսկորս հասաւ, քաշելու ճարս չ'մնաց, իշտէ քու դուռդ ինկայ, քու շանիդ և շէօհէթիդ ինչ կը վայելէ նէ ան ըրէ, քու դռնէդ և քու աղջրկանդ սէրէն բնաւ զատուելիք չուների՞մ՝ մինչև որ հոգիս ելլէ: Մեծատունը ըսաւ, մեծ մեծ կը ջարդես կոր, կը վախնամ վերջը չբերես: Տղան ըսաւ, Աստուած որ հետս ըլլայ նէ անշուշտ խօսքերուս կատարը կը տեսնես. ես յոյսս Աստուծ-

մէ չեմ կտրեր, այս հաւատքով եմ, կամք ըրէ՛, ստակ տուր, երթալ գործ կատարել և դառնալը ինձմէ: Այս աւ մէն խոհեմ խօսքերուն և յաջող պատասխաններուն հաւնեցաւ մեծատունը, և երկու հազար դուրուշ տուաւ որ երթայ ձի առնէ, լաթ առնէ և ճամբու պատրաստութիւններ տեսնէ ու դառնայ իր քովը, տղան շուկայ ելլելով աս ամէն պատրաստութիւնները հոգաց և դարձաւ իր քովը: Հիմա մեծատունը հրաման ըրաւ որ երթայ Գարթօշ քաղաքը, ու պատճառը իմանայ թէ ինչո՞ւ համար այն կրօնաւորը ժամը ութնին աղօթարանի մը քով կուգայ և կը կայնի ամէն օր, ու ամէն անցնող դարձողներուն մէկ մէկ ապտակ զաբնել կուտայ. ու առտուընէ մինչեւ ժամը ութը մուրացած ստակները ապտակ զարնողներուն կը բաշխէ և ետքը իր խուցը կը դառնայ. նաեւ կերած ապտակներուն համար ո՛ր, ինձի արժանի է ինչո՞ւ կ'ըսէ. և եթէ իմանաս ու գաս ինձի տեղն ի տեղը պատմես, աղջիկս քեզի կուտամ և քեզ իմ ստացուածուցս տէր կ'ընեմ: Տղան ըսողը սրտով հաճեցաւ երթալ, մեծատունը ճամբու ծախքի համար քսաներկու քսակ ստակ տուաւ, և տղան հրաժեշտի ողջոյնը տալով ճամբայ ելաւ: Մէկ ամիսէն Գարթօշ քաղաքը հասաւ, ձին պանդոկի մը մէջ կապեց ու սրճարանի մը մէջ նստաւ, հոն գանուողները անոր գալուստը բարեւելով՝ սուրճ, չուսուխ և նաբկիլէ բերել տալով պատուեցին, և ճամբու խաղաղութիւնը կը հարցնէր իւրաքանչիւր ոք. բայց տղան հարցուց թէ հոս սա տեսակ կրօնաւոր կ'ո՞յ մի. պատասխանեցին թէ այո, եթէ կ'ուզես նէ մինչեւ ժամը ութը կեցիր, անի սա մեր դիմացի աղօթարանին քով կը կայնի: Տղան սպասեց և տեսաւ ժամը ութնին կոյր կրօնաւորը միշտ գաւազանը գետինը զարնելով եկաւ աղօթարանին առջեւը երեսը անցնողներուն դարձնելով կայնեցաւ և սկսեց աղաղակել թէ Աստուած սիրողը ինձի ապտակ մը զաբնէ, անցնողներն ալ սորված ըլլալով՝ մէյմէկ ապտակ երեսին զարնելով կ'երթային. ու կոյրը՝ արժանի է, ո՛րս, թող ինձի խրատ ըլլայ. ըսելով՝

մուրացած ստակը կը բաշխէր, և ստակը հասնելէն ետքը իր խուցը կը քաշուէր: Տղան կաթացուկ մը ետեւէն գնաց. կոյրը պանդոկը մտաւ, ձեռքը քսելով բանալին խոթեց որ պիտի բանար, ախանջին ժարդու ոտքի ձայն եկաւ և իմացաւ որ մէկը կար, ըստ առածին թէ.

Բեօր կեօրմեզ ամմա սեզեր:

Ուստի հարցուց թէ ո՞վ կայ հոս, տղան ըսաւ. ո՞վ հայր, հեռու ճամբայէ եկած եմ, մէկ աս զիչեր զիս քեզի հիւր ընդունել հաճէ, քանզի հոս մէկը չեմ ճանչնար. կոյրը ըսաւ, հրամմէ եղբայր, Աստուծոյ փառք, դու ինձի բեռ չես, ըստ առածին թէ.

Ինսան ինսան ելիք սեյիլ, ման պու քեմէ միւլք սեյիլ:

Տղան ներս մտաւ տեսաւ որ ոչ ճրագ ունէր և ոչ ալ ուսեկիք, ուստի շուտ մը դուրս ելաւ և քիչ մը ուտելիք ու մում մը առաւ, եկաւ ու նստաւ ուտելու. կոյրն ալ իր չորացած հացերէն քիչ քիչ թրջելով կերաւ: Վերջապէս երկուքը դէմ առ դէմ նստան ու սկսան խօսիլ. խօսքը խօսք բանալով բանը հոն հասաւ ինչպէս առած է կ'ըսուի,

Սեօզ սեօզիւ աչար, օզլալու սա եուճկալը:

Կոյրը հարցուց տղուն թէ ո՞ւսկից կուգաս և ի՞նչ բանի համար. տղան ըսաւ, մինակ հրամանուցող հասար այսչափ ստակ և այսչափ ճամբու նեղութիւն քաշելով հոս եկած եմ. կ'աղաչեմ, ի՞նչ է ցաւդ, ըսէ ինձի որ զիս զրկողին լուր տանիմ, քանզի ես ալ Աղայի տէր ժարդ եմ, զիս պարապ մի դարձնէր, ինչո՞ւ մուրացած ստակներդ ապտակ զարնողներուն կը բաժնես, և ինձի արժանի է կ'ըսես: Կոյր կրօնաւորը ըսաւ, ո՞վ որդի. իմ ցաւս մեծ է, և մարդու չեմ կըրնար ըսել, քանզի անանկ լսեր եմ թէ կաղլակ քաղաքը որ ասկէ մէկ ամսուան ճամբայ հեռու է: Ծարմէր անունով լաթ ասկէ մէկ ամսուան ճամբայ հեռու է: Ծարմէր անունով լաթ լուացող մը կայ, ամէն օր տաշտը կը դնէ պանդոկսաններուն լաթը լուանալու, դիմացն ալ մէկ աշտարակ մը կայ, քանի որ այն աշտարակին կը նայի նէ անա եկաւ, անա եկաւ,

ահա եկաւ ըսելով լաթերը կը ձգէ ու այն աշտարակին վրայ կ'ելլէ և նորէն վար կ'իջնէ, վերջապէս աշտարակին վրայ ելլելով և իջնելով օրը հազիւ մէկ թաշկինակ կրնայ լուանալ: Կ'երթաս առաջ անոր ցաւը կ'իմանաս և ետքը կուգաս ու ան ատեն ես ալ իմ ցաւս քեզի կը պատմեմ: Կ'աղաչեմ ըսաւ տղան, այդ դժուար առաջարկութիւնը ինձի մի ընեք, շնորհք ըրէ. միայն քու ցաւդ ըսես նէ բաւական է, Կաղլաք քաղաքը ո՛վ պիտի երթայ: Կոյրը ըսաւ, դուն գիտես, մինչեւ որ անոր ցաւը չիմանաս և ինձի չպատմես նէ, ես ալ իմ ցաւս քեզի չեմ պատմեր: Տղան մտածեց որ չերթալը անհնար կ'ըլլայ. ուստի նոյն գիշերը հոն մնաց և հետեւեալ առտուն կանուխ հրաժեշտի ողջոյնը տալով ըսաւ.

Ալլահա սրժարատըգ սիգի, տուատան ունութմայըն պիզի, էկէր Բապպ սաղ գօրսա, կէնէ կէօրիւրիւզ պիր պիրիփիզի՞ս, Հիմա տղան ճամբայ ինկաւ և մէկ ամիսէն հասաւ Կաղլաք քաղաքը, և գնաց լաթ լուացող Շարմէրը գտաւ. և յետ բարեւելոյն կուգէր որ իմանայ Շարմէրին ցաւը, տեսաւ որ ոչ գործելու ժամանակ ունի և ոչ խօսելու, քանզի անդադար աշտարակ կ'ելլէր և կ'իջնէր, ըսելով թէ ահա եկաւ, ահա եկաւ, ահա եկաւ: Տղան հեռուն կայնած կը նայէր զարմանալով թէ խենթ մարդն անգամ ասանկ չընեք: Վերջապէս Շամէրի դիմացը ճաշարան մը կար, ձին հոն ծառօն կապեց և ինքն ալ սրճարանը նստաւ և կը մտածէր թէ անոր հետ խօսելու ի՞նչ միջոց գտնէ, հոն նստողները ըսին որ, ո՛վ սիրելի, ցորեկը անոր հետ խօսիլը անհնար է, անիկա գիշերը խանութը կը պառկի, կ'ուզես նէ հոս կեցիր և իրիկունը խանութը գոցելու ատեն գնա ինչ խօսք ունիս նէ հեաը խօսէ:

Երբ իրիկուն եղաւ, տղան տեսաւ որ Շարմէրը խանութը կը գոցէ, վաղեց քովը գնաց և յետ բարեւելոյն, խնդրեց որ այն գիշերը հոն մնայ. անիկա ալ հաճութիւն ցուցնելով՝ երկուքը ի միասին նստան. շատ մը խօսքէն ետքը Շարմէրը հարցուց տղուն թէ ի՞նչ գործի համար ելեր ես

այս կողմերը. տղան ըսաւ, ես իմ երկրէս ելայ՝ նախ հասայ ի Գարթօշ, որ կոյր կրօնաւորի մը ցաւը իմանամ, նա ալ զիս քեզի զրկեց որ առաջ քու ցաւդ քեզմէ իմանամ. կ'աղաչեմ, շնորհք ըրէ ցաւդ ըսէ ինձի: Հիմայ Շարմէրը այս բանը որ լսեց տղայէն, պատասխան տուաւ թէ՛ շատ աղէկ ես իմ ցաւս քեզի կ'ըսեմ, բայց ասկէց մէկ ամսուան ճամբայ հեռու քաղաք մը կայ, հոն մէկ վաճառական մը կայ, երեք չորս տարի վաճառականութեան կ'երթայ, երբ որ կուգայ իր տանը քովի գերեզմանին երկու ծայրը անկուած քարերուն այնչափ ինքզինքը կը զարնէ որ ամէն կողմը կոտորելով մեռելի պէս կ'իյնայ. վերջը թէճկէրէն գնելով տուն կը տանին և բոլոր վաստկածը բժիշկներուն կը վառնէ: Այն քաղաքին անունը Շիշլէկ և մարդուն անունը Թուրբաս վաճառական կ'ըսուի: Գնա առաջ անոր ցաւը իմացիր և եկուր, ես ալ իմ ցաւս քեզի կը պատմեմ: Տղան երբ այս խօսքերը լսեց, պաղեցաւ մնաց, քանզի չէր կարծեր թէ այնչափ երկիր պտըտիլ հարկ պիտի ըլլար. բայց կամայակամայ յանձն առաւ երթալու:

Հետեւեալ առտուն տղան հրաժեշտի ողջոյնը տալով ճամբայ ելաւ և մէկ ամիս երթալէն վերջը Շիշլէկ քաղաքը հասաւ, և անոր ասոյ Թուրբաս վաճառականին տունը կը հարցնէր. տունը գտնելով ներս մտաւ և հարցուց թէ ո՛ւր է Թուրբաս վաճառականը. ընտանիքը պատասխան տուաւ թէ հոս չէ, վաճառականութեան գնաց, տղան զարմացաւ մնաց: Հարցուցին թէ հոս ըլլար նէ ի՞նչ պիտի ընէիր. տղան ըսաւ թէ՛ լսեք եմ թէ վաճառականութեան երթայ նէ հազիւ երկուք կամ երեք տարիէն կուգայ, ո՛րչափ ատեն է երթալը: Ընտանիքը պատասխանեց թէ՛ երեք տարի է, բայց երբ գալը չենք գիտեր: Տղան տրտմութեամբ լեցուած՝ ո՛հ, այս ինչ դժուարութեանց հանդիպեցայ ըսելով, գնաց պանդոկ մը լաւ, որ մինչեւ գայ նէ սպասէ. և կը վախնամ թէ չըլլայ որ նա ալ զիս ուրիշ մէկ հեռու տեղ մը զրկէ, աս ի՞նչ փորձանք է որ գլուխս եկաւ, պարսպ դառնամ նէ մեծատունը

իր աղջիկը չի տաք, մանաւանդ եթէ այս երեքէն սլ առանց լուր մը առնելու երթամ նէ իմ մեծ մեծ խոստումներս ո՛ւր դնեմ: Այս խորհուրդով վեց ամիս սպասեց նոյն պանդոկին մէջ: Օր մը տղան տեսաւ որ քաղաքին բազմութիւնը իրարու իմաց տալով դէպի գերեզման կը վազեն. այս տղան ալ առանց բանին էութիւնը գիտնալու հետերնին կ'երթար. տեսաւ որ թէ՛ ճկէրէն սպառֆատ դրուած մարդիկ իրարու կ'ըսէին թէ հիմայ կուգայ. հարցոց տղան թէ՛ եկողը ո՞վ է: Թուրքաս վաճառականն է ըսին. տղան լսելուն պէս խիստ ուրախացաւ: Մէյ մըն ալ տեսաւ որ Թուրքասը ձիով եկաւ այն երկու քարերուն քով և ձիէն վար իջնալով սկսեց մէկ քարէն մէկային զարնուիլ, մինչեւ որ չորս դին կտորտեցաւ. զոր թէ՛ ճկէրէն դնելով տարին, ետեւէն գնաց և տեսաւ որ բժիշկներ բոլորտիքը պատած ամէն մէկը մէյ մէկ տեսակ դեղ կը պատրաստէին. խեղճ Թուրքասը անդգայ մեռելի պէս ինկեր էր, ուստի ետ դարձաւ, մինչև խելքը գլուխը գալը սպասեց: Ամիս մը ետքը գնաց բարեկեցիով քովը նստաւ և սկսաւ իր ինչ բանի համար գալը մի ըստ միովէ պատմել և խնդրել Թուրքասէն որ պատմէ իր ցաւը: Թուրքաս ըսաւ, ո՞վ որդի, որովհետեւ այսչափ նեղութիւններ կրերես և այսչափ քաղաք պտըտեր ես, ուրեմն իմ ցաւս քեզի պատմեմ, որ միւսներն ալ իրենց ցաւելը քեզի պատմեն. (խոհեմը որ այս պատմութիւնը կ'ընէր, թագաւորը, վէզիրը, մեծատուանը և հովիւ թագուհին բերանարաց մտիկ կ'ընէին):

ԹՈՒՐԲԱՍ ՎԱՃԱՌԱՎԱՆԻՆ ԴԷՊՔԸ

Մտիկ ըրէ, տղայ, ըսաւ Թուրքասը. երբոր ես քսան տարեկան էի, պատերազմող մարդ մըն էի, մեր թագաւորին վրայ ծեծ բացուեցաւ, ես ալ միւս զինուորացի հետ պատերազմի գացի, և գացած ատենս նոր փեսայ էի երեք ամ-

տուան. հայր և մայր ալ չունէի, նոր հարս կինս մինակ թողուցի: Թշնամին զօրաւոր ելլելով՝ որերնիս ջարդեց և որերնիս գերի տարաւ, ես ալ նոյն ատեն գերի ինկայ ու քրսան տարիի չափ հոն մնացի. այս քաղաքս դարձած ատենս, տուն չմտած տանս դիմաց բարձր տեղ մը կար, հոն ելայ տանս մէջ նայելու թէ արդեօք կինս ի՞նչ կ'ընէ: Իրիկուան մօտ տեսայ որ քսան սարեկան կտրիճ երիտասարդ մը, երկայն հասակաւ, գեղեցիկ հագուստով, թաշկինակը լեցուն ձեռքը բռնած, եկաւ դուռը զարկաւ ներս մտաւ. զարմացայ մնացի խորհելով թէ աս մարդը ո՞վ է, արդեօք կինս ուրիշ էրի՞կ առած է. այս խորհուրդներով նստած տեղէս կը դիտէի զանոնք: Քիչ մը վերջը տեսայ որ նստան, կերան, մեցին և ելան երկուքը մէկ անկողնի մէջ մտան. նոյն րոպէին այն առածը մտքէս անցաւ թէ.

Գարբյա ինամ օրմազ:

Վասնորոյ խորհեցայ որ ներս մտնեմ և երկուքն ալ մէկէն մեռցնեմ. քանզի քանի որ ես ողջ եմ կինս ի՞նչ իբաււամբ ելեր կարգուեր է. սա խորհուրդով կէս գիշերին տուն մտայ և երկուքն ալ քնացած տեղերնին մեռցուցի: Յանկարծ երկուքին արիւնէն ձայն մը եկաւ ականջիս որ կ'ըսէր. ո՛հ, ո՛հ, Աստուծմէ չվախցող, ինչո՞ւ մեր արիւնը մըտար, մեզմէ ի՞նչ կ'ուզէիր, քեզի ի՞նչ ըրինք, մէկս դաւակ մէկս մայր էինք: Այս խօսքը լսեցի նէ մէկէն զարնուրեցայ և մարնցայ ինկայ թէ այս ի՞նչ գործ էր որ գործեցի, բայց եղաւ:

Սօն բիււանլըզ ազիէ իրմեզ:

Առաւօտուն զբացիներէս իմացայ որ իմ պատերազմի գացած ատենս կինս յղի ըլլալով ծներ է, ան է եղեր որ մեծցեր և մէկտեղ մնացեր են. ուստի արիւն արցունք թափելով արիւնախառն մարմիննին այն երկու տնկած քարերուն տակը թաղեցի, և այն քարերն ալ նշանի համար տնկեցի: Հիմայ քանի որ վաճառականութենէ կը դառնամ կուգամ, անանկ կուգայ ինծի թէ այն սպանման ատենի ձայնը կը

լսեմ այն քարերէն թէ՛, օ՛հ, օ՛հ, Աստուծոյ չվախցող, ինչո՞ւ մեր արիւնը մտար, մեզմէ ի՞նչ կ'օգէիր, մենք քեզ ի՞նչ ըրինք, մէկս զաւակ և մէկս մայր էինք, ուստի ինքզինքս այն քարերուն զարնելով՝ իրրու կնասպանութեան պատիժ սա ցաւերը կրել արժանի է ինձի. քանզի մինչև որ մեռնիմ այս ցաւը սրտէս պիտի չելլէ. սակայն ի՞նչ օգուտ դարձեալ սիրտս կրակներու մէջ է: Ահա, ըսաւ, որդի, իմ ցաւս այս է, և ասոր համար ես դիս քարէ քար կը զարնեմ:

Տղան ասոնք լսելով շնորհակալութեամբ հրաժեշտի ողջոյնը տուաւ ու դարձաւ կաղակ քաղաքը լուացարարին քով: Տեսաւ որ առաջինին պէս ահա եկաւ, ահա եկաւ ըսելով աշտարակը կելլէր և կիջնէր. ուստի սինչև իրիկունս պասեց: Շարմէր երբ իրիկունս դեմ խանութը կը գոցեր, տղան վրայ հասաւ և բարեւեց: Շարմէր բարեւը առնելէն վերջը տղան իր սենեակը հրամցուց, և հաց ուտելէն վերջը տղան մի ըստ միովէ պատմեց թէ ի՞նչպէս գնաց Թուրքաս վահառականը գտաւ և անոր ցաւը իմացաւ: Շարմէր աղէկ մը մտիկ ընելէն ետքը ըսաւ որ, օ՛վ որդի, որովհետև Թուրքասը չիտակ պատմեր է, ես ալ իմ ցաւս պատմեմ քեզի:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՇԱՐՄԷՐԻ ԱՌ ՏՂԱՅՆ

Շարմէրը ըսաւ, օ՛վ որդի, իմ գլխուս եկածը մտիկ ըրէ: Գիշեր մը այս սենեակին մէջ քնադած ատենդ յանկարծ մէկը զիս դբդելով քունէս արթնցուց. աչքս բացի տեսայ որ հրեշտակատեօիլ աղջիկ մը դիմացս կայներ ու կ'ըսէր, լուացարար ելիր ետիդ նայէ. ելայ և գլուխս սա պատին դարձուցի և տեսայ որ պատ չկայ, այլ մէկ զուարճալի պարտէզ մը գոյնզգոյն ծաղիկներով և սքանչելի պտուղներով ու անմահական հոտերով լեցուն, այնպէս հիանալի և լուսաւոր տեղ մը որ ոչ լիպու կրնայ պատմել և ոչ միտք կրնայ իմանալ: Այս աղջիկը ձեռքէս բռնեց ներս տարաւ ըսելով թէ

մենք այս տեղ քառասուն քոյր ենք, քառասուննիս ալ աղջիկ ենք, այս պարտէզին մէջ դեղեցիկ պալատներ, շէնքեր և զարմանալի սենեակներ և զարդարանքներ կան, որ արծաթ և ոսկի են, որոնց ամէնը և մենք ջուկդ ենք, այս տեղս ոչ գիշեր կ'ըլլայ և ոչ նեղութիւն կուգայ քեզի, մահ պիտի չտեսնես և յաւիտեան երիտասարդ պիտի մնաս, բայց քեզի ընելիք երեք պատուէր ունինք, թէ որ մտիկ ընես նէ յաւիտեան մեզի հետ պիտի մնաս: Ահա ասոնք են այն երեք պատուէրները. Ա. մեր բանին պիտի չխառնուիս. Բ. Աստուծոյ բանին պիտի չխառնուիս, Գ. սեղան բերուած հայս երեք պատուէրները չպահես նէ գիտցիր որ առջի եկած տեղդ պիտի երթաս: Ես բոլոր խօսքերուն երբ հաճութիւն տուի, ամէնքն ալ սկսեցին քովս գալ և սիրով մտերմանալ, անանկ որ միշտ ուրախ զուարթ էի հոն, և ամէն բարութիւն վայելելով անոնց հետ կը ցնծայի: Ասոնցմէ մէկը ինձի շատ օրեր ի էր, որմէ երկու որդի ունեցայ լուանի և արեգակի նման, որոնք այնքան կը սիրէի որ միշտ աչքս անոնց վրայ էր: Հոն օ՛չ տալի դիտէին, օ՛չ օր, օ՛չ ժամ և օ՛չ ուրիշ բան, ասանկ փառաւոր զուարճութեան մէջ ըլլալով հոգւով և մարմնով ուրախ էի. ամէն հացի ատեն քառասուն սիրուհիներս բոլորտիքս առած կը նստէի, կուտէի և կը խմէի ու անոնց հետ պարտէզ կ'իջնէի պաշտելու: Մէկ հանգերձս որ հանէի ալ չէի հագներ. բնաւ սրտնեղութիւն մը և հոգ մը չունէի:

Օր մը երբ հաց կերանք, տեսայ որ երկինքը ամպով պատեց և սկսեց այնպէս սաստիկ անձրեւ գալ շարունակ որ ալ սիրտս նեղուեցաւ ու սկսեցի տրտնջալ Աստուծոյ վրայ, ըսելով թէ օ՛վ Աստուած, այսչափ ալ երկար անձրեւ կ'ըլլա՞յ մի. յանկարծ զիս բերող աղջիկը ըսաւ. Շարմէր, Շարմէր, պատուէրին մէկը գնաց, խելքդ գլուխդ բեր. վա՛յ, քսի, ի՞նչ ապուր կերայ որ Աստուծոյ բանին խառնուեցայ. գոնէ միւս երկուքէն զգուշանամ: Օր մը երբոր ամէնքս սե-

ղանի նստեր էինք. տեսայ որ սեղանին վրայ կտրտած շատ հաց կար, սրտիս նեղութիւն գալով ըսի, այս ո՞րքան հաց կտրեր էք սեղանին վրայ, ինչո՞ւ ըրեր էք, ի՞նչ կը հասկընաք. եւայլն. մէկ մ'ալ աղջիկը յանկարծ ըսաւ որ, Շարմէր, Շարմէր, պատուէրին մին ալ գնաց. զարմացայ մնացի և ըսի, «Օլաճաղա չարէ եօգ», գոնէ մէկը միտքս պահեմ: Տեսայ որ օր մը իմ սիրուհիս դեռափթիթ երախաս իր գերկը առած վարդենեաց մէջ կը պտըտէր, և ինքն ալ այնքան բարակ լաթեր հագեր էր որ սոխին զարը անգամ անոր քով չուվալի պէս կերեւար, սկսեց իր ձեռքը փէշերը վարդերուն փուշին վրայ ձգելով այն գեղեցիկ հագուստը բզիկ բզիկ ընել. ես ալ մեղքնալով ըսի թէ՛ ո՞վ սիրուհիս, ինչո՞ւ հագուստներդ ասանկ բզիկ բզիկ կ'ընես, մեղք չէ՞ մի: Այս որ ըսի նախկին աղջիկը ըսաւ, ո՞վ Շարմէր, Շարմէր, պատուէրին երեքն ալ գնաց, ինչու որ մեր բանին ալ խառնուեցար: Մէյ մըն ալ ինքզինքս հոս տեսայ և մարդ չկայ քովս, նուրէն առաջին ջուրս ինկայ. օ՛Ֆ ըսի, զղջացի, բայց ի՞նչ օգուտ, «գուշ էլտէն ուչտու»: Հարստութիւնս և փառքս կորսնցուցի. լացի, կուլամ և պիտի լամ յաւիտեան. մի՛ չեւ մեռնիմ նէ մտքէս պիտի չելլէ: Հիմայ այս ցաւիս վրայ ցաւ մըն ալ այն է որ երբ տաշտս կը դնեմ և լաթը ձեռքս կառնեմ լուալու, այն չքնաղ սիրուհիս՝ իմ արեղակնանման որդիս գիրկը առած այս աշտարակին վրայ գալով ինծի կերեւնայ, ես ալ աճա եկաւ, աճա եկաւ ըսելով՝ քովը երթալ խօսելու կամք կ'ընեմ, երբոր հոն կ'երթամ մէկէն աներեւոյթ կ'ըլլայ: Այսպէս մինչեւ երեկոյ կ'ելլեմ և կ'իջնեմ, օգուտ մը չեմ տեսներ, կրակը սիրտս առած իս կ'այրէ: Ահա որդի, իմ ցաւս այս է: Տղան շնորհակալութեամբ բաժնուելով անկէ եկաւ Քարթօջ քաղաքը կոյր կրօնաւորին քով. յետ բարեւելուն նստան մէկտեղ: Կոյրը զանի ճանչնալով բարեւեց անոր գալուստը, և ամէնն անկէ մի ըստ միոյն իմանալով ըսաւ. ո՞վ որդի, անոնք իրենց ցաւը քեզի չիտակ պատմեր են, ես ալ իմ ցաւս քեզի պատմեմ, մտիկ ըրէ:

Ժամանակաւ ես ջորեպան ըլլալով, քառասուն ջորի ունէի, որ մը մէկը ինծի հարցուց թէ քանի՞ ջորի ընիս, ես ալ ըսի, քառասուն հատ, ըսաւ քառասուն բեռ ունիմ, եկուր բեռցուր տար իմ ըսած տեղո: Ես ալ շատ աղէկ ըսելով ջորիներս առի ետեէն գացի, իս անմարդարնակ անտառի մը մէջ տարաւ ու հոն երկաթէ դուռ մը բացաւ, ներս մտանք տեսայ որ քառասուն բեռ ոսկի կար կապուած. այս որ տեսայ խելքս գլխէս գնաց: Ուզեցի որ մարդը սպաննեմ և ոսկիները առնեմ, նաև տեսայ որ մարդը հիւճիւրէյէն կանանչ ջուրով լեցուն շիշ մը առաւ ու ծոցը դրաւ, հարցուցի թէ այդ շիշէն ի՞նչ է, ան ալ ըսաւ թէ քեզի պէտքի բան չէ, ես ալ որովհետեւ զինքը մեռցնելու պատճառ կը փնտրուէի՝ պնդեցի թէ պիտի ըսես, չէնէ քեզ կսպաննեմ և ոսկիներդ կ'առնեմ: Մարդը տեսաւ որ ազատելիք չունի, ըսաւ թէ քառասուն բեռ ոսկին քեզի ըլլայ միայն թէ զիս ողջ թող սա շիշովս. ես մտիկ չըրի շիշն ալ առնեմ ըսելով թուրս քաշեցի որ սպաննեմ. մարդը շիշէն ինծի տալով աղաջեց որ զինքը չի մեռցնեմ. Հարցուցի թէ ասոր մէջինը ի՞նչ է. ըսաւ որ այս ջուրէն թէ որ աչքիդ քսելու ըլլաս բոյոր երկիրներուն մէջ ինչ կայ չկայ ամէնը առջեւդ կուգայ. ես ալ հաւատալով փորձել ուզեցի, ուստի երկու մատս թաթխելով աչքերուս քսելուս պէս անանկ մը աչքերուս լոյսը վազեց գընաց, որ կարող չեղայ նշոյլ մը անգամ տեսնել: Ափսո՛ս, ա՛ւա՛ղ ինչ եղայ ըսելուս չմնաց, նայիս որ մարդը ջորիիս մէկուն վրայ հեծած ոսկիները ջորիներս և շիշէն առաւ գնաց. շատ աղաչեցի բայց մտիկ ընող չկար: Աչքս կոյր ուր երթալս չգիտացայ. ուստի այն տեղ խեղճ ողորմելի չորս օր անօթի ճառաւ մնացի, լետոյ մարդ մը պատահելով զիս այս Քարթօջ քաղաքը բերաւ, և հիմայ ասանկ կը մուրամ ու կ'ապրիմ. Աստուած սիրողը թող ինծի ապտակ մը զարնէ ըսելուս, և մուրացածս ապտակ զարնողներուն տալուս, օ՛խ, ինծի արժանի է ըսելուս պատճառը այս է: Այնքան ոսկի իմ ինչո՞ւս չէր օգտեր որ մէկ շիշին աչք տնկելով թէ ջորիներէն

թէ աչքերէս զրկուեցայ, ու այսպէս խեղճութեան մէջ մնա-
ցի: Անա իմ ցաւս այս է ո՛վ որդի, ըսաւ կոյրը:

Տղան այս երեքին անցքն ալ միտքը պահելով՝ դարձաւ
եկաւ իր երկիրը, մեծատուն Ազային երկրպագութիւն ըրաւ
խոնարհութեամբ, ան ալ տղուն ճակատը համբուրեց, և ա-
մէն բան տեղն ի տեղին իմանալէն վերջը իր աղջիկը տուաւ
այն տղուն, և ըսաւ ալ թէ ևս այդ ամէնը գիտէի, բայց
քեզի ըսեր էի նէ ականջիդ ջուրի ձայն պիտի գար, ուստի
այնչափ ստակ վատնեցի որ երթան բան սորվիս, որպէսզի
թուրբասին պէս առանց քննութեան բան մը չընես, կոյր
կրօնաւորին պէս չըլլաս, այլ բաւականութիւն ճանչնաս, և
Շարմէրին պէս մեծութիւնս գնաց ըսելով խելքդ չկորսն-
ցնես: Այս երեք բանը քեզի խրատ ըլլայ. քանզի մարդուս
ստակը իր խելքն է: Լուսնն պատմութեան խոհեմին:

Երկրորդ գիշերը նորէն մէկտեղ գալով հաց ուտելէն
ետքը թագաւորը հրաման ըրաւ վէզիրին որ պատմութիւն
մը ընէ, վէզիրը շատ աղէկ ըսելով սկսեց պատմել: Լսեր
եմ որ ատենօք շատ հարուստ մարդ մը այնքան կ'աղքատ-
անայ որ մուրալու աստիճանը կը հասնի, բայց մեծ մարդ
ըլլալուն համար մուրալու կ'ամչնար, ուստի ընտրեց առա-
ւել մշակ ըլլալ մէկուն քով քան թէ մուրալ: Այսպէս սպա-
սաւորութիւն ընելով օրը տասը կամ քսան փարա կը վա-
տկէր, հացիկ, պանիրիկ և ժով կ'առնէր, տուն կը տանէր,
կնիկ մը և մէկ մանչ դաւակ ունէր, կը նստէին և կուտէին:
Օր մը այս խեղճը չուկան ժուռ գալու ատեն տեսաւ որ
թռչնորսին մէկը դեղձանիկ թռչուն մը կը ծախէր, ուղեց որ
գնէ, թռչնորսը երեք զրուչէն պակաս չեմ տար կ'ըսէր,
մարդն ալ վրան քսան փարա ունենալով կը կարծէր թէ քսան
քեսէ ունէր ծոցը, ուստի կ'աղաչէր որ քսան փարայի տայ:
Երբոր թռչնորսը տալու կամք չէր ըներ, խեղճը սկսեց լալ
ու ըսել. ո՛վ մարդ, մի ըներ, իմ սիրտս արիւնով լեցուած
է, ես հարստութենէ ինկած մարդ եմ, Աստուած թշնամիս
ինձի պէս չընէ. դուն ալ իմ սիրտս մի ծակեր, տուր այդ

թռչունը, քանզի սովորած եմ. գոնէ ասով մխիթարուիմ:
Թռչնորսը կուպիտ մարդ ըլլալով՝ կ'ըսէր թէ ըլլալու բա՛ն է
որ հարուստ մարդը աղքատանայ, դուն սուտ կը խօսիս կոր:
Խեղճը՝ եղբայր, դուն լուր չունիս որ թագաւորին մէկը Աս-
տուած այն աստիճան խոնարհեցուց որ նեղը մնալով չէօփ-
ճիութիւն ըրեր է: Թռչնորսը ըսաւ, պատմէ որ այս թռչու-
նը քեզի տամ, խեղճ մարդը ստիպուելով սկսեց պատմել:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԽԵՂՃ ՀԱՐՈՒՍՏ ԱՂՔԱՏԻՆ
ԱՌ ԹՌՉՆՈՐՍՆ ՌԱՄԻԿ

Ատենով թագաւորին մէկը երբ Սաղմոս կը կարգար, սա
հետեւեալ խօսքին վրայ մեծ զարմանքով բռնուեցաւ. «Տէր
աղքատացուցանէ և Տէր մեծացուցանէ, իջուցանէ, եւայլն»
Ատիկա անհնար է որ ըլլայ. խորհելով ինքն իրեն կանչեց իր
վարժապետը և ըսաւ, ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ որ ինձի պէս
հարուստ մը աղքատանայ: Վարժապետը ըսաւ, տէր իմ,
Սասուած ինչ որ ուզէ նէ կարող է ընելու. թագաւորը ը-
սաւ, վարժապետ, ես թագաւոր մ'եմ այսօր և անհնար է որ
ես աղքատանալ, ես այդ խօսքին չեմ կրնար հաւատալ,
պէտք է որ այդ տունը Սաղմոսին մէջէն աւրես: Վարժա-
պետը նեղը գալով կ'աղաչէր որ քիչ մը միջոց տրուի իրեն
յտածելու. նոյն ատեն թագաւորը յանկարծ ուղեց որ ծըպ-
տեալ դուրս ելլէ պտըտելու. վեց եօթը հոգի հետք առնե-
լով երբոր բաղնիքի մը առջեւէն կ'անցնէր, ուղեց որ ներս
ջանէ և լուացուի. քանզի չէնքը շատ սիրելի երեւցաւ ի-
րեն. հրաման ըրաւ իր սպասաւորաց որ իբրև թագաւոր
չանի պատուեն, անոնք ալ թեւերէն բռնելով ներս տարին:
Լուացուելու ատեն Աստուած հրեշտակ մը կը զրկէ նին
պատուած լաթեր հագած, չէօփճիի մը քիւֆէն կոնակը ա-
պած կուգայ ներս կը մտնէ, քիւֆէն մէկզի դնելով կը հա-
չուի. կ'երթայ թագաւորին առանձնանոցը (խալվէթ) կը ժր-
շայ, երբ հրեշտակը թագաւորական կերպարանքով դուրս
կ'ելլէ, սպասաւորները թագաւորը զանի կարծելով խօլթու-
եմ մտնելով դուրս կը հանեն: Թագաւոր հրեշտակը հրաման

կ'ընէ որ չուտով իր մարդիկը հագուէին, և ինքն ալ թագաւորին զգեստները հագնելով կ'երթայ ստակը կը վճարէ կերթայ թագաւորական աթոռը կը նստի: Հիմա խեղճ թագաւորը այս բոլոր եղելութենէն անտեղեակ խալվէթէ գուրս կ'ելլէ, կը նայի որ մարդ չկայ իր քովը եկող. ձեռք կը զարնէ, կը կանչէ, պատասխան տուող չկայ: Վերջապէս թէլլաքին մէկը ներս մտնելով ի՞նչ կ'ուզես, ինչո՞ւ կը պահաս, ըսաւ. թագաւորը սաստիկ սրամտած ըսաւ, դուն ի՞նչ հետս խօսելու մա՞րդ ես, ո՞ւր են իմ ծառաներս, թէլլաքը զարմացաւ մնաց, քանզի կերպարանքն ալ փոխուած ըլլաւ: Լով չէր ճանչնար թէ ասի թագաւորն էր: Հիմա այս խեղճ թագաւորը դուրս ելաւ և սկսեց պոռալ թէ ո՞ւր են իմ սպասաւորներս, չէ՞ որ ես թագաւոր եմ, բաղնեպանը բաղնիքին մէջ եղողները լսելով, դուն խեղճեցեր ես ըսել և ազէկ ծեծ մը քաշելուն հետքը բռնութեամբ չէօփճիկ լաթերը հագցուցին, քիւֆէն ալ կռնակը տուէին ու դուրս վնտեցին: Հիմա այս խեղճը յանկարծակիի եկած՝ ուր երթալը, ինչ ընէր և ինչ ըսելը չէր գիտեր. աս և ան ալ կ'ուզէր ըսելով թէ՛ եկուր սա չէօփը թափէ: Խեղճը իր կ'ուզէ նացը մէջ գաւաթ մը վերցուցած չունէր, հիմա յիսուն հոսիս չէօփը առած կերթար, գիշերն ալ ուր երթալը չգիտնալով ապշեր մնացեր էր: Փափուկ անկողիններու մէջ մեծցող անձը սկսեց քիւֆանը պէքեարներուն քով պառկիլ և ելլել որու ալ որ ըսեր թէ ես թագաւոր եմ, ծեծ կուտէր, խենթ է ըսելով յիմարանոց տանիլ կուզէին, ուստի վախուն լոճի մնջիկ կը նստէր կ'ելլէր: Երեք օրէն վերջը երբ իր պալատին առջեւէն կ'անցնէր, հրեշտակ թագաւորը հրաման ըրաւ որ չէօփճին վեր կանչեն, վեր ելաւ գնաց հրեշտակին առջեւ կայնեցաւ, հրեշտակը հարցուց թէ ի՞նչ կ'ուզես, դուն ո՞վ ես. չէօփճին ըսաւ, Տէր իմ, ես թագաւոր եմ, աս ալ իմ աթոռս է, բայց իմ մէկ բաղնիք մտնելու չէօփճի ըրաւ: Հրեշտակը ըսաւ, երբեք մեղք չգործեցի՞ր որ օրերս. չէ ըսաւ չէօփճին, ինչ մեղք գործելու չեմ գիտել

հրեշտակը Սաղմասին այն տունը միտքը ձգելուն պէս, չէօփճի թագաւորը մեղայ ըսաւ, մեղքեմ գործեր. հրեշտակը ըսաւ, սրովհետեւ մեղայի եկար հոգ մի ըներ. Աստուած քեզի նորէն թագաւոր կ'ընէ ըսելով՝ հանեց թագաւորական հանգերօճը անոր տուաւ և ինքն ալ չէօփճիին լաթերը հագնելով քիւֆէն առնելով դուրս ելաւ ու աներեւոյթ եղաւ, և թագաւորը վերստին իր աթոռը նստաւ:

Թռչնորսը այս պատմութիւնը հաւնելով գեղճանիկ թռչունը աղքատին տուաւ, և առաւ մէկ դուրուչը: Վէճիւրը այս պատմութիւնը ըրած ատեն, խոհմը, մեծատունը և հովիւ թագուհին մտիկ կ'ընէին: Աղքատը թռչունը տուն տարաւ և վանդակի մը մէջ դրաւ, բայց ուրիշ ստակ չունենալով նոյն օրը և նոյն գիշերը անօթի մնացին, առաւօտուն կանուխ խեղճը թռչունին քով գնաց կեր ու ջուր տալու, տեսաւ որ դեղճանիկը մանր հաւկիթի նման ֆընտըխի չափ բան մը ամէր էր, առաւ վրան նայեցաւ, բայց ինչ ըլլալը չէր գիտեր, վասնորոյ չուկան ելած ատեն Հրէին մէկուն ցոյց տուաւ թէ այս ի՞նչ է, քանի՞ ստակ կ'արժէ:

Հրէան տեսաւ որ աղամանդ քար մըն է չբանուած, թէ որ բանուած ըլլար նէ վեց կամ եօթը քսակ կ'ընէր, ըսաւ, հիմա թէ որ ասանկ ինծի կուտասս նէ 500 դուրուչի կ'առնեմ: Խեղճը 500 դուրուչը լսելուն պէս ոտքը գետնէն կըտրեցաւ, ու չէր հաւատար, կարծելով թէ ծաղր կ'ընէ, բայց Հրէան իր միտքին մէջ կ'ըսէր թէ՛ թէ որ այս քարը բանեցունեմ, եօթը կամ ութը հարիւր դուրուչի կը ծախեմ ու շատ կը վաստկիմ: Վերջապէս 500 դուրուչ համրեց ու առաւ քարը. խեղճ մարդը այս 500 դուրուչով իմ պակասութիւններս կը հոգամ ըսելով քարը տուաւ և ստակը առած կ'երթար, բայց երբեմն ետին կը նայէր թէ արդեօք Հրէան զՂՂաց մի, այս խորհուրդով գնաց. այն օրը 500 դուրուչով իր տանը պակասութիւնները հոգաց և թռչունին ալ զանազան ուտելիքներ պատրաստելով զանի աչքէն և սրտէն աւելի կը պահպանէր: Կիրն ալ այս բաները տեսնելով և մի-

անգամայն բանին տեղեակ ըլլալով՝ շատ կ'ուրախանար: Հետեւեալ օրը խեղճ մարդը գնաց տեսաւ որ հատ մըն ալ աներ է, ան ալ առաւ և գնաց Հրէին քով, Հրէան դարձեալ 500 զուրուշ համբոց առաւ: Կերկարենք, ամէն օր մէկ մէկ հատ տանելով 500ը կ'առնէր կը դառնար: Այս խեղճ մարդը այնքան հարստացաւ որ 10 կամ 11 տարիին մէջ առաջինէն քառասուն անգամ աւելի երեւելի մեծատուն մը եղաւ, որ այլք զանի մատով կը ցուցնէին: Հրէան ալ ասոր պատճառով հինգապատիկ հարստացաւ, ասոնք իրարու հետ սերտ բարեկամ եղան: Օր մը հարկ եղաւ որ խեղճ հարուստը գործով մը գուրս երթայ, ուստի թռչունը իր կնկանը և իր մէկ հատիկ դաւկին խնամոցը յանձնելով պատուիրեց որ հոգ տանին: Հրէին ալ ըսաւ որ ամէն օր երթայ տունը քարը առնէ և ստակը ձգէ, մինչեւ որ ինքը վերադառնայ: Հրէան յանձնառու ըլլալով՝ խեղճը ձին հեծաւ և գնաց հեռու երկիր մը սաթ բերել վաճառելու: Հիմա այս թող երթայ, մենք զանք տեսնելու թէ այս խեղճին կինը ինչեր պիտի գործէ: Որովհետեւ, ըսաւ, աս կինը ամէն ճոխութիւն և հանգստութիւն ունէր, սկսեց ամէն գեղխութիւն և հեշտութիւն կատարել, քանզի ամէն օր հրէան իր երեսուն տարեկան տղան կը զրկէր քարը առնելու: Ուստի ամէն գալուն կինը կ'իջնար զանի վեր կը հրաւիրէր ու շատ պատիւներ կ'ընէր: Քանզի անոր սիրահարեր էր, և քարը կուտար ու դրամը կ'առնէր: Այս կերպով մէկ քանի ամիս անցնելէն ետքը կինը ինքնիրեն ըսաւ որ աս Հրէի տղան ինծի սիրահարած կը տեսնեմ, ուստի ինչո՞ւ չհաճիմ ընդ նմա լինել, մանաւանդ որ իմ սիրտս ալ անոր կապուած է, և համբոբութիւնս ալ հատաւ: Որովհետեւ առատ հարստութիւն կար, կարօտութիւնն ալ մոռցած ըլլալով՝ չարութեան ձեռք զարնել սկսեց ըստ առածին թէ

Այլանրն գայիմիցի զիւլիւրքիկ զապր իսեր

Վասն որոյ օր մըն ալ երբ Հրէին տղան եկաւ քարը առնելու, իր չար խորհուրդը Հրէին յայտնեց, բայց Հրէան մերժեց, կնիկը շատ մը ստիպելէն ետքը տեսաւ որ չհաճիր:

հարցուց թէ պատճառը ի՞նչ է. Հրէան յաջող պատեհութիւն գտնելով ըսաւ, պատմէ ինծի ուռկից են այս քարերը, ըսէ որ քու կամքը կատարեմ, ապա թէ ոչ չեմ կատարեր: Կնիկը իր չար խորհուրդը կատարելու համար ըսաւ, թռչուն մը ունինք ան կ'ածէ այս քարերը, Հրէան ըսաւ թէ եթէ այն թռչունը մորթես ու եփես ու սիրտը ինծի կերցնես նէ քու կամքը կը կատարեմ, ապա թէ ոչ չեմ կատարեր: Կինը անմիջապէս հրաման ըրաւ խոհարարին որ թռչունը մորթէ, եփէ ու վեր բերէ, խոհարարն ալ մորթեց, եփեց և սիրտն ու լեարդը մէկ դրած վեր պիտի տանէր: Կնոջը տղան յանկարծ դրսէն անօթի գալով խոհարարին քով գնաց ու ըսաւ, ուտելու բան մը ունի՞ս, ան ալ սիրտն ու լեարդը տղուն տուաւ որ ուտէ, և թռչունն ալ վեբը տիկինին տարաւ: Հրէան առջեւն առաւ որ ուտէ, տեսաւ որ սիրտը մէջը չէ, տիկինը հարցուց խոհարարին թէ ատոր սիրտը ո՞ւր է, նա ալ ըսաւ թէ զաւակդ հիմա դրսէն անօթի գալով ուտելու բան ուզեց, ես ալ որ սիրտը զատ դրեբ էի, տուի որ ան ալ կերաւ: Հիմա տես դու Հրէին չարութիւնը, երբ ստիպեց թէ անպատճառ սիրտը կ'ուզեմ, կինը ըսաւ, ի՞նչ ընեմ տղան կերեր է, ինձմէ ստակ կամ ուրիշ բան ուզէ տամ: Հրէան մտիկ չըրաւ, անպատճառ կ'ուզեմ ըսաւ: Կինը նեղը իյնալով հարցուց Հրէին թէ ուրեմն ի՞նչ ընենք, Հրէան ըսաւ, անպատճառ տղադ մորթել կուտաս և այն թռչնոյն սիրտը անոր փորէն կը հանես ու կը բերես ինծի որ ուտեմ և կամքը կատարեմ: Թէպէտ մօրը սիրտը չէր դիմանար իր միածին որդին սպաննել տալ, բայց իր չար ցանկութեան բռնադատութենէն կանչեց խոհարարը ու ըսաւ, զաւակս լեբան մը տակ տար, մորթէ ու թռչունին սիրտը փորէն հանէ ինծի բեր, թէ որ հրամանս կատարես քեզ առատութեամբ վարձատրելով փառօք և պատուով քու երկիրդ կը զրկեմ քեզ: Շատ աղէկ տիկին, զլիուս վրայ ըսելով խոհարարը վար իջաւ, բոլոր իր ունեցած բաները ժողվեց և տղան իր հետը առաւ գնաց լեբան մը տակ: Տղան այն ատեն 15 տա-

անգամայն բանին տեղեակ ըլլալով՝ շատ կ'ուրախանար՝
 Հետեւեալ օրը խեղճ մարդը գնաց տեսաւ որ հատ մըն ալ
 ածեր է, ան ալ առաւ և գնաց Հրէին քով, Հրէան դարձեալ
 500 զուրուշ համբոց առաւ. չերկարենք, ամէն օր մէկ մէկ
 հատ տանելով 500ը կ'առնէր կը դառնար: Այս խեղճ մար-
 դը այնքան հարստացաւ որ 10 կամ 11 տարիին մէջ առա-
 ջինէն քառասուն անգամ աւելի երեւելի մեծատուն մը ե-
 դաւ, որ այլք զանի մատով կը ցուցնէին: Հրէան ալ ասոր
 պատճառով հինգապատիկ հարստացաւ, ասոնք իրարու հետ
 սերտ բարեկամ եղան: Օր մը հարկ եղաւ որ խեղճ հարուս-
 տը գործով մը դուրս երթայ, ուստի թոչունը իր կնկանը և
 իր մէկ հատիկ դաւակին խնամոցը յանձնելով պատուիրեց որ
 հոգ տանին: Հրէին ալ ըսաւ որ ամէն օր երթայ տունը քարը
 առնէ և ստակը ձգէ, մինչեւ որ ինքը վերադառնայ: Հրէան
 յանձնառու ըլլալով՝ խեղճը ձին հեծաւ և գնաց հեռու եր-
 կիր մը սաթ բերել վաճառելու: Հիմա այս թող երթայ,
 մենք զանք տեսնելու թէ այս խեղճին կինը ինչեք պիտի
 գործէ: Որովհետեւ, ըսաւ, աս կինը ամէն ճոխութիւն և
 հանգստութիւն ունէր, սկսեց ամէն զեղիութիւն և հեշտու-
 թիւն կատարել, քանզի ամէն օր հրէան իր երեսուն տարե-
 կան տղան կը զրկէր քարը առնելու: Ուստի ամէն գալուն
 կինը կ'իջնար զանի վեր կը հրաւիրէր ու շատ պատիւներ
 կ'ընէր. քանզի անոր սիրահարեր էր, և քարը կուտար ու
 դրամը կ'առնէր: Այս կերպով մէկ քանի ամիս անցնելէն
 ետքը կինը ինքնիրեն ըսաւ որ աս Հրէի տղան ինծի սիրա-
 հարած կը տեսնեմ, ուստի ինչո՞ւ չհաճիմ ընդ նմա լինել,
 մանաւանդ որ իմ սիրտս ալ անոր կապուած է, և համբե-
 րութիւնս ալ հատաւ: Որովհետեւ առատ հարստութիւն
 կար, կարօտութիւնն ալ մոռցած ըլլալով՝ չարութեան ձեռք
 գարնել սկսեց ըստ առածին թէ

Ալլահըն գալիմինի զիլիւրբիլի գապը իսեր

Վասն որոյ օր մըն ալ երբ Հրէին տղան եկաւ քարը
 առնելու, իր չար խորհուրդը Հրէին յայտնեց, բայց Հրէան
 մերժեց, կնիկը շատ մը ստիպելէն ետքը տեսաւ որ չհաճիր:

հարցուց թէ պատճառը ի՞նչ է. Հրէան յաջող պատեհութիւն
 գտնելով ըսաւ, պատմէ ինծի ուսկի՞ց են այս քարերը, ըսէ
 որ քու կամքդ կատարեմ, ապա թէ ոչ չեմ կատարեր: Կնիկը
 իր չար խորհուրդը կատարելու համար ըսաւ, թոչուն մը ու-
 նինք ան կ'ածէ այս քարերը, Հրէան ըսաւ թէ եթէ այն
 թոչունը մորթեա ու եփես ու սիրտը ինծի կերցնես նէ քու
 կամքդ կը կատարեմ, ապա թէ ոչ չեմ կատարեր: Կինը ան-
 միջապէս հրաման ըրաւ խոհարարին որ թոչունը մորթէ,
 եփէ ու վեր բերէ, խոհարարն ալ մորթեց, եփեց և սիրտն
 ու լեարդը մէկ դրած վեր պիտի տանէր: Կնուջը տղան յան-
 կարծ դրսէն անօթի գալով խոհարարին քով գնաց ու ըսաւ,
 ուտելու բան մը ունի՞ս, ան ալ սիրտն ու լեարդը տղուն
 տուաւ որ ուտէ, և թոչունն ալ վերջ տիկինին տարաւ:
 Հրէան առջեւն առաւ որ ուտէ, տեսաւ որ սիրտը մէջը չէ,
 տիկինը հարցուց խոհարարին թէ ասոր սիրտը ո՞ւր է, նա
 ալ ըսաւ թէ զաւակդ հիմա դրսէն անօթի գալով ուտելու
 բան ուղեց, ես ալ որ սիրտը զատ դրեր էի, տուի որ ան ալ
 կերաւ: Հիմա տես դու Հրէին չարութիւնը, երբ ստիպեց թէ
 անպատճառ սիրտը կ'ուզեմ, կինը ըսաւ, ի՞նչ ընեմ տղան
 կերեր է, ինձմէ ստակ կամ ուրիշ բան ուզէ տամ: Հրէան
 մտիկ չըրաւ, անպատճառ կ'ուզեմ ըսաւ: Կինը նեղը իյնա-
 լով հարցուց Հրէին թէ ուրեմն ի՞նչ ընենք, Հրէան ըսաւ,
 անպատճառ տղադ մորթել կուտաս և այն թոչնոյն սիրտը
 անոր փորէն կը հանես ու կը բերես ինծի որ ուտեմ և
 կամքդ կատարեմ: Թէպէտ մօրը սիրտը չէր դիմանար իր
 միածին որդին սպաննել տալ, բայց իր չար ցանկութեան
 բռնադատութենէն կանչեց խոհարարը ու ըսաւ, զաւակս լե-
 բան մը տակ տար, մորթէ ու թոչունին սիրտը փորէն հանէ
 ինծի բեր, թէ որ հրամանս կատարես քեզ առատութեամբ
 վարձատրելով փառօք և պատուով քու երկիրդ կը զրկեմ
 քեզ: Շատ աղէկ տիկին, գլխուս վրայ ըսելով խոհարարը
 վար իջաւ, բոլոր իր ունեցած բաները ժողվեց և տղան իր
 հետը առաւ գնաց լեբան մը տակ: Տղան այն ատեն 15 տա-

բեկան էր և չափահաս ըլլալով խօսք կը հասկնար, ուստի տղան իր քովը նստեցուց և սկսաւ խոհարարը հետեւեալ խրատը առլ: Տես որդի, ըսաւ, ես քու հօրդ հացը կերել եմ և անոր շատ բարիքները վայելեր եմ, Աստուած չընէ որ ուսող և ուրացող ըլլամ: Գիտցիր որ մայրդ Հրէի մը տղայ կը սիրէ, ու այն Հրէան որ քու հօրդ սիրական թռչունը սպաննել տուաւ որպէսզի սիրտը ուտէ, բայց Աստուած չկամեցաւ, քանզի բողբոջ անանկ բերաւ որ դուն կերար: Հիմա Հրէան նոյն սիրտը ուղելէ չդադրիր, ուստի մայրդ զիս կանչեց ու ըսաւ ինձի, դնա տղաս սպաննէ ու ոիրտը փորէն հանէ բեր, ես ալ քեզ հոս բերի սպաննելու, բայց Աստուած չընէ որ սպաննեմ, ահա ես ալ գործ շունիմ հօրդ տունը, ես ա՛լ իմ հայրենիքս պիտի երթամ, դուն ալ քու գլխուդ ճարը հողայ, չըլլայ որ տուն երթաս, քանզի մայրդ քեզ սպաննել կուտայ: Տղան այս խօսքը լսելուն պէս սիրտը կտորած ուր երթալը չէր գիտեր, լերան մէջ կը պտըտէր: (Վէզիրը որ խօսքը հոս բերաւ հովիւ թագուհին կուլար իր գլխուն եկածները յիշելով, թագաւորն ալ իր թագուհին իր որդիքը սպաննել և լեռը փախչիլը միտք կը բերէր, և խոհեմն ալ ինքնիրեն կ'ըսէր, ես ալ իբր Հրէայ ժամանակով Աքլոր եղբորը աղջիկը սպաննել տալու պատճառ եզայ, սա-կայն Աքլոր աղբարը կուլար թէ ես ալ ան կնոջ նման իմ զաւակս լեռները զրկեցի սպաննուելու:

Մէկ քանի ամիս անցնելէն ետքը տղուն հայրը ճամբան իրեն պատահեցաւ, և հայրը զանի ճանչնալով ըսաւ իր որդեւորն, ո՛վ իմ անուշիկ որդիս, ինչո՛ւ համար ասանկ լեռները ինկեր կը պտտիս, ի՞նչ եղաւ քեզի: Տղան լալով իր հօրը պատմեց ինչ որ իր մայրը ըրեր էր, հայրը այս խօսքը լսածին պէս վիրօք լեցուած տղան իր հետը առած եկաւ տուն, և խայտառակութեամբ իր կինը վստեց, որ մուրացկանութեան մէջ մնալով թշուառ եղաւ ու կորաւ գնաց:

Վէզիրը այս պատմութիւնը հոս հասցուց, գիշերը կէս եղած էր, վասնորոյ թագաւորը ըսաւ, իմ միտքս ալ բան

մը ինկաւ, բայց ալ ժախնակն անցած է, վաղը իրիկուն կը պատմեմ, ամէնքն ալ հաճութեամբ տեղերնին գացին պառկելու:

Միւս գիշեր յետ նստել, ուտել և խմելոյն, սկսաւ թագաւորը իր պատմութիւնը ընել. (ընթերցող, թագաւորը որ այս պատմութիւնը պիտի ընէ, միտք Աքլոր եղբոր հասկցնել էր թէ իր աղջիկը ի՞նչ յանցանք ունեցեր է, և կամ խոհեմին միտքը փորձելով իմանալ կուզէր. քանզի լեռնէն գտած թագուհին ամէն բանի տեղեակ էր, որպէսզի առանց վախու ըսեն, վասնորոյ այս կերպով կը խօսի:

Ատենով երկու մարդ առեւտուրի համար իրարու հետ կը կուռէին, ուրիշ մըն ալ պատահելով ասոնց կ'ըսէ թէ՛ անիծեալ ըլլայ սատանան՝ ըսէք ու մի՛ կուռիք, քանզի սատանան ձեզ թելադրեր է: Կուռողին մէկը ըսաւ, ո՛վ մարդ, ի՞նչ կ'ըսես, սատանան ի՞նչ յանցանք ունի. ես այս մարդուն ստակ եմ տուեր և հիմա կ'ուզեմ նէ ինձի հայհոյութիւն կ'ընէ, այստեղ սատանան ի՞նչ մեղք ունի որ եկէր ունայն տեղը սատանան մէջ կը ձգես: Այս խօսքերով իրարմէ բաժնուեցան, և մինչ կերթային՝ սատանան մարդու կերպարանօք իրեն տէր ելլողին երեւցաւ և առանձին տեղ մը տանելով ըսաւ, ո՛վ մարդ, քու խօսքիդ շատ հաւնեցայ, որ ըսիր թէ սատանան ի՞նչ մեղք ունի. ուստի ես ալ անոր փոխարէն քեզի բարիք մը ընեմ: Մարդը ըսաւ, դու սատանայ ես. այո՛, ըսաւ միւսը. մարդը ըսաւ, եթէ ինձի բարիք մը ընես շատ շնորհակալ կ'ըլլամ քեզի: Սատանան ըսաւ, հիմա ես մէկ աղուոր ջորի մը կ'ըլլամ, դուն ալ իմ սանձէս բռնէ տար ծախէ մէկուն և ստակը ծոցդ դիր. աս ըլլայ իմ աղէկութիւնս: Սատանան ջորի եղաւ, մարդը զանի տարաւ շուկան և հարուստի մը 200 դուրուշի ծախեց ու ստակը առաւ գնաց. զանի ծախու առնող իշխանը այնչափ սէր ձգեց վրան, որ աչքին բիբին պէս կը խնամէր: Մէկ քանի օր ետքը երբ իշխանը ջորիին վրայ հեծած զբօսանաց տեղ մը գնաց ուր շատ բազմութիւն կար, և հոն մեծ ա-

ւազան մը և աղբիւր մը կար. հիմա այս իշխանը մտեցաւ
 որ ջորիին ջուր իմցնէ: ջորին յանկարծ բարակնալով երկն-
 ցաւ աղբիւրին ծակը մտաւ: Իշխանը զարմանալով սկսեց ա-
 ղաղակել թէ ջորիս ծակը մտաւ, և ծռելով ծակէն ներս նա-
 յեցաւ, տեսաւ որ ականջները կը խաղցնէ, ուստի նորէն
 սկսաւ պոռալ ըսելով թէ՝ ահա ականջներն ալ կը խաղան:
 Բազմութիւնը գլխուն ժողովուած ծակէն ներս կը նայէին,
 բայց չէր երեւնար իրենց. քանզի միայն ան իշխանին կ'ե-
 րեւնար. վասնորոյ բազմութիւնը սկսաւ ըսել թէ այս մարդը
 խենդեցեր է. կարելի՞ է որ ջորին աղբիւրին ծակը մտնայ.
 Բայց տակաւին իշխանը կ'ըսէր թէ՝ ահա մուսուլխին մէջ
 ականջները կը խաղան, ես կը տեսնեմ կոր: Վերջապէս դուն
 խենդեցեր ես ըսելով տարին յիմարանոցը կապեցին. սակայն
 իշխանը շարունակ կ'ըսէր թէ ջորիս մուսուլխը մտաւ, բայց
 ո՞վ կը հասկնայ. խենթ է ըսելով օրը հեղ մըն ալ կը ծե-
 ծէին օր գուցէ խելքը գլուխը գայ: Իր սրտակից բարեկամ-
 ները կուգայսն և իրեն ինչպէս ըլլալը կը հարցնէին, իշխանը
 դարձեալ կ'ըսէր թէ ջորիս մուսուլխը մտաւ, լսողներն ալ
 կ'ըսէին թէ դեռ խենդութիւնը վրան է: Օր մը իր խելացի
 բարեկամներէն մէկը եկաւ այս խեղճ իշխանին խրատ տալու
 թէ՝ եղբայր, եկուր այդ խօսքէդ ետ կեցիր. ըսածդ իրաւ-
 ալ է նէ սուտ է ըսէ, անկարելի է որ ջորին մուսուլխը մտ-
 նայ, ըսէ որ ազատիս այս թշուառութենէն, չէ նէ մինչև 'ի
 մահ հոս կը մնաս, և մարդ չազատեր զքեզ, քանզի ամէնքը
 խենթ է կ'ըսեն: Ասկէ ետքը եկող հարցնողին կ'ըսէր, ինչ-
 պէս ջորին կարելի՞ բան է որ մուսուլխը մտնայ ըսելով կ'ու-
 բանար. լսողք խելքը գլուխը եկեր է ըսելով յիմարանոցէն
 հանեցին, բայց իշխանը երբեմն կ'երթար մուսուլխէն ներս
 կը նայէր որ ջորիին ականջները կը խաղար. սակայն մտքէն
 կ'ըսէր թէ՝ հա, ըսեմ որ նորէն յիմարանոց երթամ: Թագա-
 ւորը որ պատմութիւնը հոս բերաւ ըսաւ, խեղճը վախուն
 շիտակը չէր կրնար ըսել, բայց ես ձեռքի բան մը պիտի հար-
 ցընեմ, չեմ ուղեր որ վախերնուդ պահէք: Շիտակը ըսէք,

չէ նէ ձեր մահը իմ ձեռքս է: Այս խօսքը մեծատունը և խո-
 հեմը լսելուն պէս պաղեցան մնացին, քանզի մինչև և նոյն
 կէտը չէին գիտեր թէ թագաւոր է. ուստի լուռ կեցան ու
 կ'սպասէին թէ ի՞նչ պիտի ըսէ: Թագաւորը աղջկան հօրը
 հարցուց թէ շիտակը ըսէ, գուն երբէք գաւակ ունեցած ես.
 մեծատունը մտածեց թէ ի՞նչ ըսէ, կամ ի՞նչպէս զրուցէ թէ
 ես իմ աղջիկս սպաննելու պատճառ եղայ, վախուն չէր խօ-
 սեր: Աղջիկ թագուհին որ հովիւ էր, մտիկ կ'ընէր, և ըսաւ
 թէ տէր իմ ծառայիդ հրաման ըրէ բան մը պատմեմ, մտիք
 ըրէք որ ամէն պատմութիւն խափանի, և դուք ալ կը հա-
 ճիք: Թագաւորը հրաման ըրաւ որ պատմէ: Հիմա այստեղ
 աղջիկը իր գլխուն եկածները կը պատմէ:

ԱՅԼՈՐ ԵՂՔՈՐ ԱՂՋԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ժամանակաւ, ըսաւ աղջիկ թագուհին, Աքլոր եղբայր
 անունով հնարագէտ մարդ մը կար, որ ամուսնանալով աղ-
 ջիկ դաւակ մը ունեցաւ. կինը մեռաւ և աղջիկը մինչև և 13
 տարեկան որ եղաւ: (Թագուհին աս բանը պատմած ատեն՝
 հայրը սիրտով մտիկ կ'ընէր, քանզի բնաբանը իր վրայ էր.)
 Աղջկան հայրը դուրս երթալու միտք ունեցաւ, իր աղջիկը
 խոհեմի մը յանձնեց, որ ամէն կարօտութիւնը հօգայ, քիչ մը
 ատեն անցնելէն ետքը աղջիկը տեսաւ որ խոհեմին միտքը
 չար է, տուն չհանդիպցուց, (այս խօսքերը խոհեմը լսելուն
 պէս սկսեց սիրտը դողալ) և մինակ մնալով կ'սպասէր իր
 հօրը դալատեանը: Օր մը տեսաւ որ իր հօրը ծառան տուն
 գալով խեղճ աղջկան աւետիս տուաւ թէ հայրդ կուգայ,
 (այս խօսքը ծառան լսած ատենը՝ Աստուծոյ փառք կուտար
 ըսելով իր մտքին մէջ թէ աղկ կ'որ աղջիկը չեմ սպաններ.)
 Խեղճ աղջիկն ալ ուրախութեամբ պատրաստ եղաւ թէ իմ
 հայրս կուգայ կոր, իսկ ծառան պատճառով մը հօրդ դէմ եր-
 թանք ըսելով աղջիկը լեռը հանեց և հոն աղջկան պատմեց
 թէ հայրդ զրկեց զիս քեզ սպաննելու, բայց ես քեզ չեմ

սպաններ իմ տիրոջս զաւակն ես, և հոն հասկցուց իր հօրը բարկութեան պատճառը, որ խոհեմ այրը նամակ մը գրելով անմեղը զրպարտեր էր: Ծառան խոհեմութեամբ աղջիկը հոն ձգեց և աղջկան շապիկը ոչխարի արեան մէջ թաթխելով տարաւ հօրը թէ սպաննեցի (աղջկան հայրը այս խօսքէն իմացաւ որ դեռ աղջիկը ողջ է), և աղջիկը շատ ատեն լեռները մնալով մէկ ձիաւոր կտրիճի կը պատահի. ձիաւորը կ'առնէ այս աղջիկը և կը տանի իր թագաւորական պալատը. ետքը իրեն թագուհի կ'ընէ: Թագաւորը տեսաւ որ բանը իր վրայ դարձաւ, ըսաւ, ո՞վ հովիւ, ի՞նչ աղւոր է ատ պատմութիւնդ, ըսէ նայինք: Վէզիրը տեսաւ որ այս պատմութիւնը իրեն ալ պիտի գպչի, ըսաւ, էֆէնտիմ, այս գարշելի, չքոտի հովիւը ի՞նչ գիտէ որ ի՞նչ պիտի պատմէ, բոլորը սուտուսուտ բաներ են: Խոհեմը կ'ստիպէր թէ՛ աէր իմ լռեցուք սա հովիւը, քանզի սուտ կը խօսի: Իսկ աղջկան հայրը, ծառան և թագաւորը կ'ստիպէին որ պատմէ, ինչու թագաւորը թագուհին փնտռելու համար ելեր էր, և հայրն ալ լսելով թէ իր աղջիկը ողջ է, և մանաւանդ թէ թագուհի եղեր է, լայով կ'ստիպէր որ պատմութիւնը շարունակուի: Եւ յետ ինչ ժամանակաց թագաւորին երկու որդի կը ծնի, այնքան գեղեցիկ որ լեզուով չպատմուիր, և որդիքը երկու կամ երեք տարեկան եղած ատեն թագուհին հօրը վրայ երազ կը տեսնէ, ուստի սիրտը ելած կուլայ և կ'ողբայ երազին մէջ՝ մինչեւ որ թագաւորը անոր լալու ձայնէն կ'արթըննայ և պատճառը կը հարցնէ, ան ալ ըսնը կը պահէ, և քանի մը ա՛յիս ետքը թագուհիին սիրտը այնքան կը տաքնայ որ ալ ինքնիրմէն ելած ախ ու վախ կ'ընէր (այս խօսքերը հայրը լսած ատեն կը հեծէր ու կ'ողբար), ուստի թագաւորը տեսաւ որ թագուհին ձեռքէ ելելու վրայ է, ստիպելով ցաւը հարցուց և իմացաւ, և վէզիրին հետ ճամբայ դրաւ որ տանի հօրը հետ տեսութիւն ընել տայ և հայրն ալ մէկտեղ առնէ գայ: Հիմա վէզիրը թագուհին առած երբ մօտեցաւ անոր հօրը երկիրը, գիշեր մը վէզիրը (այս միջոցին վէզիրը

թագաւորին ոտքը ինկաւ և աղաչելով ըսաւ, տէր իմ, ըսէ սր լռէ, քանզի սուտ խօսքեր կը խօսի. իսկ թագաւորը սաստեց վէզիրին որ լուռ կենալով պատմութիւնը մտիկ ընեն) ժուռ գալու ատեն կառքին մէջ թագուհին մինակ տեսաւ և ներս մտաւ իր չար ցանկութիւնը կատարելու: Երբ տեսաւ թէ թագուհին իր կամքին չհնազանդիր, երկու թագաւորածին աղաքը իրենց մօրը առջեւ յորթեց ըսելով եթէ կամքս չկատարես նէ քեզ ալ սպաննել կուտամ. (այս խօսքերը թագաւորը լսած ատեն ծուռ ծուռ վէզիրին երեսը կը նայէր, վէզիրն ալ վախէն կաս կապոյտ կտրած պապանձեր կեցեր էր), թագուհին տեսաւ որ ազատելու ճար չկայ, իր կամքը կատարելու խօսք տուաւ. միայն թէ կ'ըսէր որ աս իրեկուն թող իս որդոցս վրայ լսմ, վաղ գիշեր եկուր: Վէզիրը թագուհիին միտքը ըրի վերջապէս ըսելով ելաւ գնաց: Թագուհին կէս գիշերուան երբ տեսաւ թէ ամէնքը խոր քնոյ մէջ են, կառքէն վար իջնելով վրան քուրձ մը առած լեռները փախաւ, որպէսզի իր թագաւոր տիրոջ անհաւատարիմ չգտնուի: Առտուն վէզիրը տեսաւ որ թագուհին չկայ, փրնտուելու մարդ հանեց, բայց չգտան, քանզի խորոչներուն մէջ պահուեր էր:

Թագուհին մէկ ամիսի չափ այն լեռները մնալով իր հօրը քով Ունթէմ քաղաքը երթալու ճամբէն շեղեցաւ. վերջապէս հովիւ մը կը տեսնէ. կը հարցնէ անոր թէ դու ո՞վ ես. նա ալ կ'ըսէ, ես հովիւ եմ և մէկ հարուստի ոչխարներ կարածեմ. աղջիկը ճանչցաւ որ այն հովիւը և ոչխարները հօրն են, ուստի հովիւին խել մը ոսկի տալով հայրենիք դրկեց, և հովիւին հանդերձները հազած սկսեց ինք արածել ոչխարները, մինչև որ իր թագաւոր այրը և վէզիրը աս օրերս լեռանը վրայ տեսնելով՝ որք թագուհին փնտռելու ելեր էին, տեսաւ այս հովիւը և առաւ անոնք իր հօրը առնը բերաւ, որ այս երեք օր է հոս են, անոնց հետ նստելով, վէզիրին, խոհեմին և իր թագաւոր էրկանը պատմութիւնները մտիկ կ'ընէ, մինչև որ այս պատմութեանը կարգը եկաւ, որ ես թա-

գուհիս ալ պատենոթիւն գտայ այս գլխուս եկածները պատմելու, ըսաւ ու վար առաւ փեօստեի խալփախը և մազերը վար թափեց ու իմացուց սր թագուհին ինքն էր:

Թագաւորը իր թագուհին տեսնելուն պէս նորէն աշխարհ եկածի պէս եղաւ, ու իր կարօտական համոյրները չնորհելէն ետքը վրան դուրսը մաքրել տալով նոր հանդերձներ ըերել տուաւ ու հագրուց անոր:

Յետոյ թագաւորը աղջկան հօրը պատուիրեց որ վէզիրն ու խոհեմը դուրս չհանէ, որ չըլլայ թէ փախչին, ու ինքը ձին հեծնալով գնաց Ունիթէմ քաղաքի թագաւորին քով և իր թագաւորական կնիքը ցոյց տալով յայտնեց իր թագաւոր ըլլալը: Թագաւորն ալ զանի պատուեց իր աթոռը նստեցնելով, և անոր խնդիրքը իմանալով շուտ մը դահիճներ ղրկեց ու վէզիրն ու խոհեմ այրը դէմ առ դէմ նոյն քաղաքին մէջ կախել տուաւ: Չարր այս կերպով մէջտեղէն վերցնելով իր թագուհին, անոր հայրը, ծառան և կան կարասիքը առաւ իր երկիրը տարաւ և հոն մինչև ցմահ խաղաղութեամբ ապրեցան:

ՎԵՐՁ

Հրապարակ ելամ է

ԿՈՄՍ ՏԷ ԿՕՊԻՆՕԻ
Ասիական պատմութիւններէն
ԹԻԻՐՔԱԷՆՆԵՐՈՒ ԿՈՒԻԸ

ՂՈՒԼԱՍ ՇԻՍԷԻՆԻ ԱՐԿԱՄՆԵՐԸ

Կը յանձնարարուի կարգալ այս գեղեցիկ պատմութեամբը, ուր հեղինակը իր խայթիչ և զուարթ ու հեգնական ոճովը պատկերացուցած է խիստ բնականորէն պարսիկ կեանքը ու բարքերը, խարկանքը տալով ընթերցողին թէ՛ ինք կ'ապրի թէհրանի և կամ Պարսկաստանի մէկ յետին քաղքին մէջ: Գինն է 30 ղ:

ԿԻԹԷՄՊԵՐԿ ՄԱՏԵՆԱՇՈՐԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

ձևարտութիւնը	Ա. Անտոնեան	տարի	թիւեր
Երեք Հրացանակիրներ	Ա. Տիմու	Հատու	10-24 100
Քան Տարի Ետք	, ,	6	, ,
Բամելիազարդ Կինը	, , Որդի	9	Գ. տպ. 10-24 100
Ֆրանս. Յեղափոխութիւն	Ա. Թիեր	5	Հատոր 910 300
Բերայի Հովարտաները	Լ. Շաքրեան		913 40
Պատերազմ եւ Խաղաղութիւն	Լ. Թոլսթոյ	6	, , 911 300
Իննսուն Երեք	Վ. Հիւկո	3	, , 911 120
Մահուան Պատիժը	Ապլեր		911 20
Թորոս Լեւոնի	Չերեկց		911 200
Թեոդորոս Ռշտունի	, ,		911 200
Երկունք	, ,		911
Վեներական Ախտեր	Տօթր. Ա. Խ.		913
Հայաստանի Մէջէն	Է. Ֆ. Հօճեմաեօր		913 10
Մտերիմ Ձրոյցներ	Ղ. Կեացի	2	, , 913 1
Անտեսանելիին Մէջ	Փրօճ. Տօմարօ		914
Հաւատաքննութեան Գաղտնիքները	Ա. Ֆերեալ		914 20
Կ. Պոլսոյ Առումը	Կիւսթալ Շլուսպէրժ:		914 7
Արեւ. Խնդիրը եւ Հայի. Հարցը	Էտուա Տաիօ		914 12
Յայտնութիւններ Կոստանտնուպոլսի Գաղտնիքներու	Կոմսուչի Թրամար		914 7
Պատմութիւն Հայոց	Ա. Պալասանեան	Ա. Բ. տպ.	919 12
Լեռան Ողբին	Աւս Ոս		920 7
Հայաստանի Տօն Քիչօթը	Թորոլլեց		921 7
Վարժապետին Աղջիկը	Տ. Կամաւաղեան		922 10
Աղջկան մը Սիրտը	Օր. Ալիս (Սիպիլ)		922 11
Աշուղ Ղարիպի Հէքեաթը	Աւուղ Զիւանի	Ա. Բ. տպ.	22-24 40
Տանրօեակ	Պօփաչիօ		923 6
Սայօմէ	Օսկար Ռալլո		923 7
Յիշատակ Թատրերգութիւն	Եկֆարի		923 60

0004035

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՇԾ ԵՆ

- 1. Մ Ա Ր Կ Ե Ի Թ Ի
ՄԱՆՁ - ԱՂԶԻԿԸ ԳԻՆ 125
- 2. Պ Ա Թ Ա Յ Ի Ի
Յ Ի Մ Ա Ր Կ Ո Յ Ս Ը ԳԻՆ 60

ՄԱՄԼՈՅ ՏԱԿ

2. Պ Ա Թ Ա Յ Ի Ի Սեկու նօսանաւոր քահրգուքիւնն ր
ՄԵՐԻ ԿԻՆԷ ԵՒ ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՔԱՅԼԵՐԿԷ

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0004035

